

קדושת ציון

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו • דרישת ציון על טהרת הקודש
מופץ ב-20,000 עותקים בכל ריכוזי היהדות החרדית

תוכן הענינים

ד

דבר העורך
הרב יהודה אפשטיין

דעת תורה
מרן רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל ב

בליל זה יבכיו ויילילו בני
הרב אבא שלמה גולדברג

פריחת אר"י בימינו
הקץ המגולח של הגאולה ו

בענין הספר 'זיואל משה'
מאמר ציונים ויעודים יח

עיונים בדרכי העבודה
הרב אליהו ברים יג

משכן ומקדש
הרב מנשה בריוסף כח

י"ג שנים להתנתקות
הרב יהודה אפשטיין כו

מנוי לגליון
הגליון החדשי לבית כב

תורמים ומשתתפים!
אפשרויות השתתפות במפעל הק' כו

מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל

רבה של ארץ ישראל

בזכות התורה ובניין הארץ נזכה לגאולה השלמה

כשהתארגנה בשנת תרפ"א קבוצה מאנשי ירושלים ויסדו להם חברה לרכישת אדמות בסביבת קבר שמואל הנביא, בשם "רמתיים צופים", העניק להם מורנו המלצה, אשר מבין כל שורה מבצבצת חיבתו הלוהטת של מורנו לכל עניין גאולת הארץ מיד נכרים, וזו לשונה: עיני ראו ושמתו, קיבוץ חבורה של בני תורה ויראי ה', אשר נועדו בכוונה טובה ורצויה, לבנות חרבות ארץ ישראל, ולייסד מושבות של יהודים כשרים בסביבת עיה"ק, על טהרת הקודש, אשר יתנהגו על פי דרכי התורה, ויקיימו מצוות התלויות בארץ, ואימא לפעלא טבא יישר, יהי נועם ה' עליכם ויכוונן מעשה ידיכם, וחפץ ה' בידם יצליח להוציא מחשבתם הטובה אל הפועל, ואשרי המסייע למצווה כפולה זו, יישוב ובניין ארץ ישראל, והחזקת התורה וקיום מצוותיה, אשר בזכותם נזכה לגאולה אמיתית וקרובה. (ה"פ ע"ב)

להרבות היישוב בארץ הקודש

וכן כתב באחת מאגרותיו: אומר אני, בוודאי הגיע השעה שיתעוררו בעלי היכולת לתת לב ליישוב בארץ הקודש, אם כי מעולם ליבם של ישראל עם הקודש הומה לחיבת הקודש, לא היה כי אם לתמוך באותם המעטים השרידים שנתנו ליבם לעלות בקודש, אבל לשום לב להרבות היישוב בקודש, כנראה לא התעוררו. וכבר דיבר בקדשו הגאון הצדיק זצ"ל בהקדמות סידור היעב"ץ כראוי בעניין הקודש, והעיר אוזן ומוסר.

בונה ירושלים ה'

מורנו היה שמח מאוד בבניינה של ירושלים, ובקיץ האחרון של חייו כאשר היה כבר חלש מאוד, וההליכה ברגל היתה אצלו בלתי אפשרית כלל, היה נוסע לפעמים קרובות במונית, לראות את השכונות החדשות של ירושלים, וכמעט שלא השאיר שכונה אחת שלא ביקר בה.

כאשר עבר על פני העיר החדשה צהלו פניו, ומפיו היו נפלטים המילים "בונה ירושלים ה'"... והיה רואה בזה בנין ירושלים והכנה אל הגאולה... והיה אומר בשמחה עצומה: זוכרני עוד בשעה שכל המשטח הזה היה מדבר שממה, ותנים טיילו בו, ואני זכיתי לראות כל זה בנוי ופורח.

יד ההשגחה העליונה

וכה כתב באחד ממכתביו: במשך השנים מאז באתי לכאן, וכבר עברו לטובה שלושים ואחת שנה, התחוללו כאן שינויים גדולים שלא התחוללו במשך אלף שנה לפני כן, ללא ספק נבנו כאן למעלה מאלף בתים יהודים, ההתרחבות של העיר הקדושה עצמה, אשר בה הוקמו לאחרונה בתי מדרות יפים שמעולם לא תיארונו לעצמנו, בניית מסילת הברזל שבניינה נמשך והולך, לראות את המושבות החדשות - שטחים שהשממה והריקנות שלטה בהם במשך דורות רבים, לבשו חיים ופריחה, ובכל מקום גנות ופרדסים מוריקים ומבלבלים מלוא העין - האם ניתן לא לראות את יד ההשגחה העליונה בכל זה. עלינו לעסוק ביישוב הארץ, תוך ביטחון בהש"ת, שנתן לנו את תורתנו הקדושה, ובוודאי שאם נשמור לה אמונים נשכון לבטח...

כאשר עבר על פני העיר
החרשה צהלו פניו, ומפיו
היו נפלאים המילים "בונה
ירושלים ה'..." והיה
רואה בזה בנין ירושלים
והכנה אל הגאולה...
והיה אומר בשמחה
עצומה: זוכרני עוד
בשעה שכל המשטח הזה
היה מדבר שממה, ותני
טיילו בו, ואני זכיתי
לראות כל זה בנוי ופורח

אנחנו עדי ראינו
בארצנו הקדושה אשר
נפשנו עלינו תדאב
לראות כבלע את הקודש
על ידי נטיעת זמורות
זרות בכרם בית ישראל,
לבנו ידאב למשמע אוזן
על התקלות המרובות
ההולכות ונוספות לרגלי
התישבות בני לא אמן
כס בארץ אבות, ואשר
תחשכנה עינינו לראות
את פרי תרבות של אנשים
חטאים, המרביצים בתי
ספר לכפירה ומינות.

ובכל זאת, הגם כי אגודת ישראל עשו למעשה
בזה, והתעוררות גדולי פולין נ"י עשה רושם גדול,
הלא המה גם כן עשו לאחר שנתנו ליבם לעלות
לארץ הקודש ע"י שליחיהם ולהתבונן על הדבר.

מתחילת ה"שתחפץ" - תם זמן הג' שבועות

וכמו כן יעשו כל המתנדבים בעם בזה בבור
מתוכם אנשי מדע היודעים פרק בדרך ארץ,
ולהתבונן בעניין הקדוש הזה, ולאחר תועצה
אח"כ עם הגדולים אשר בארץ.

וכנראה נתקיים בנו אם תעירו וכו' עד
שתחפץ, והנראה שהחפץ הזה הוא התעוררות
עליון. (תשבות כגרי"ח עמ' ש"ח).

"ויכולה היא"

מצווה רבה זו... ולקרב את הגאולה"

אנחנו יודעים להעריך בערך הנכון את
האיתערותא דלתתא של אגודת ישראל, בנשאנו
כפינו לשמים בהלל והודאה על אשר לא השבית
גואל לעמו ולארצו, הננו פונים בקריאה חמה אל
כל החרדים לדבר ה' בכל מקומות פזורי ישראל
לקיים עליהם את אשר חיבת הארץ מטילה עליהם.

וכל מי שיראת ה' נוגעת יסיע אבנים לבניין
ארצנו הקדושה וישתתף בהרחבת היישוב
איש כמסת ידו למען תת האפשרות להעובדים
המסורים להמשיך את מעשיהם לטעת הנשמות.

אבני הקודש המפוזרות בין ערימות העפר
מחכות לכם שתבואו ותחיו אותם. הארץ הנשמה

מצפה לידים אמנות של יראי
ה' אשר יהפכו בעפרה. ויכולה
היא מצוה רבה זו שתגן על
כל העוסקים והמסורים ועל
כלל ישראל לקרב את הגאולה
ולהשיב לב אבות על בנים ולב
בנים על אבותם, ויקוים בנו
"בונה ירושלים ה' נדחי ישראל
יכנס". (יחזקאל כחומ"ב פרק י"ד).

"לחקים הרבות ערי יהודה" ולבנות שממותיה"

אחר הכנסיה הגדולה הראשונה כתב מורנו:
הארץ הקדושה מתנערת משפלותה. רבים הם
הבאים לחונן את עפרה ולרצות את אביה. קול
הקריאה לשיבת ירושלים מצאה אוזן קשבת אצל
שלומי אמוני ישראל בכל ארצות פזוריהם. והארץ
הקדושה מקבלת יום את בניה בונה הבאים
על טהרת הקודש.

ראשי גולת אריאל בהכנסיה הגדולה אשר
היתה בסוף קיץ ה'תרפ"ג, הזמינו את כל עם
הקודש להחליץ ולעזור בבניין הארץ הקדושה,
ואגודת ישראל אשר תפקידה הוא לחזק את עבודת
הקודש והדת בכל מקום, וביחוד בארץ אבות ערש
התורה ומקום משכן האלקים, קבלה על עצמה
את עבודת הקודש להמציא את העזרה הרוחנית
וגם החומרית להחרדים לדבר
ה' אשר נפשם ערגה לעלות
להקים חרבות ערי יהודה
ולבנות שממותיה. וראשיה
ומנהליה אשר חיבת הקודש
הכשירתן להתמסר לעניין
נשגב זה החלו לעשות והניחו
אבני פינה להרכבה מוסדי ישוב
בארצנו הקדושה...

זכר נשמת

דבורה העניא בת דב בער

שמואל שמשון בן ר' ישראל

לאה מרים בת ר' ישראל

ר' יהושע בן ר' יוסף

דבר העורך

הרב יהודה אפשטיין

בענין היא שלא רק תרומות ומעשרות אי אפשר לקיים בחו"ל, אלא גם תפילין שיהודי מניח בארץ-ישראל נמצא בדרגה גבוהה בהרבה מאשר תפילין שמניחים בני-יריורק. אולם ישנו רובד עמוק יותר, ודומה כי הוא מפתח להבנת מהות החורבן גם בזמננו זה.

כאשר בחר ה' לקחת לעצמו עם מיוחד לעבדו, כך את הדבר עם ארץ שתהיה שייכת לאותו עם. חיים של אומה חייבים להתנהל כאשר היא מופרדת משאר האומות, בארץ משלה, עם ריבונות ומערכת שלטון, אשר תוכל לכפות את קיום התורה על העם. על-כן גם צוינו לגרש את הגויים מארצנו, ולאפשר כאן רק ישיבה של גרי תושב טולי זכויות ומדיניות ובמגבלות הלכתיות רבות, אשר נועדו כולן להבטיח שליטה מוחלטת של עם ישראל על ארצו. באופן זה ניתן לקיים את התורה כמערכת שלמה, כנשמת חיים של אומה. זהו עומק דברי הספרי, שהמצוות בחו"ל אינן אלא ציונים, שלא נשכח אותן כבואנו לארץ. בחו"ל ניתן לקיים מצוה כזו או אחרת, אך לעולם היא לא תהיה חלק ממערכת שלמה של העם השולט באותה ארץ. לכל היותר יקבלו היהודים שם אוטונומיה, בה ינהלו את חי הקהילה הפנימיים כרצונם, אך לעולם לא ניתן יהיה לקיים את התורה בשלמותה, וגם הדברים שניתן יהיה לקיים יהיו כפופים לאישור הגוי. כאן בארץ, לעומת זאת, התורה מתקיימת בשלמותה, כאשר השלטון כולו מתנהל כרצון ה' וכל חלק מהחיים מוטבע בחותם ההלכה.

כאשר מפנימים אמת זו, מבינים מדוע ראוי היה לבכות על החורבן אולי יותר מאשר בהיותנו בגלות! כיום המצוות הפכו ל'ציונים' בעלמא כאן בארץ-ישראל! אל מצוות התפילין, הציצית והלולב נוספו כעת גם המעשרות והשביעית, אבל מערכת תורנית של שלטון הכופה את העם לקיים

בימי האבל על חורבן בית חיינו ותפירתנו, כאשר זכינו לשוב ולחונן את עפר ארצנו, ואף לבנות בה בתים, לנטוע שדות ופרדסים ולהקים מערכת שלמה של חברה בת מליוני יהודים, דומה שרבים מתקשים להבין את מהות הצער על החורבן, עד שבעיני לא מעט אנשים עיקר הצער הוא שאיננו יודעים כיצד ועל מה להצטער... וכפי שהגדיר זאת פעם באזני חבר אחד - "הרמב"ם כותב שבימי המלך המשיח נוכל לשבת בנחת ולעסוק בתורה ותרבה הדעת בעולם. זה מה שאני עושה עכשיו - עוסק בתורה ומרבה את הדעת. אז מה זה כבר משנה מתי יבוא המשיח...". אברך אחר שאל לתומו - "יש לי גמרא וסטנדר, אני יושב מול מזגן ולומד - על מה בדיוק צריך לבכות בתשעה באב?". שאלות מן הסוג הזה הולכות ומתרבות דווקא בתקופה האחרונה, עת זכינו לשוב לארצנו, וביתר שאת מאז שעיר ה' נמצאת תחת שלטון יהודי. נכון, עדיין חסרות המצוות הקשורות למקדש, אבל חוץ מזה - לא מובן על מה הצער והאבלות.

אולם מי שמעיין היטב יודע, כי הצער והאבלות אכן הם בראש ובראשונה על המקדש, אלא שהמקדש הוא הלב של כלל האומה, ובהעדרו נעדרות כל השלמויות שלנו כעם. ויותר מכך - לא על המקדש והעבודה לבדם אנו אבלים, אלא על כל צורת החיים היהודית שרצתה התורה שננהל כאומה, ולא כיחידים מפורדים, שכל אחד דואג לחשבון הרוחני של עצמו, כאשר המרחב הציבורי אינו מאפשר דריסת רגל לבורא עולם ולמצוותיו.

רבות דובר במסגרת עלון זה על הספרי הידוע בפרשת עקב (פסוק מ"ג), לפיו קיום המצוות בחוץ לארץ אינו אלא בגדר 'הציבי לך ציונים', וכן הובא על-ידי רש"י והרמב"ן בפרושם לתורה (דברים מ"ב, ג"ו). רבות דובר על כך, שמקראות מפורשים רבים מורים על כך, שהיעוד שלנו הוא קיום התורה דווקא "בקרב הארץ" (דברים ד', כ). ההבנה הפשוטה

הייתה מחייבת התבוננות, עיון וחקירה (ראה מסילת
ישרים סדר ויכות פרק א' עמ' 3' - י"ג צבולתא לופק).

הרב חיים והב במאמרו על אודות הספר 'ויאל
משה' מעמיד אותנו הפעם על יסוד מוסד בהבנת
דברי חכמים, וביחוד ביחס לגאולה ולתהליכים
השונים בדרך אליה, והוא החובה להבדיל בין צווי
ליעוד. נדמה, כי רבים הם אלו אשר נבוכו בדברי
חכמים כתוצאה מחוסר ההבחנה בין המושגים,
ומכאן חשיבותו המרובה של מאמר זה. ואמנם
יראה הקורא, כי מבחינת אורכו של המאמר אין הוא
מתאים למתכונת הרגילה של העלון, אולם לא היה
ניתן לחלקו בשל רצף הדברים, וכשנותרה בררה
להביאו בשלמותו או להשמיטו כליל, מה שהכריע
היה דברי הרמב"ם בהקדמתו לפרוש המשנה בסוף
מסכת ברכות (תרגום סדר קהפה) - "דרכי תמיד בכל
מקום שיש איזה רמז בעניני אמונה אבאר משהו,
כי חשוב אצלי להסביר יסוד מהיסודות יותר מכל
דבר אחר שאני מלמד" - עיי"ש. נדמה, כי אילו חי
הרמב"ם בימינו ומתוודע לשיבוש בעניני אמונה
בסיסיים שנגרם לרבים בשל אי-ההבחנה שבין
ציווי ליעוד - היה רואה לנכון להאריך ולבאר אותו
באר היטב, וזכות היא לנו לשמש כאכסניה למאמרו
הכה חיוני בענין זה של הרב והב.

במדור 'דעת תורה' הבאנו עדויות על שמחת
העצומה של מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד
בראותו את חזון חזון תחית האומה בארצה קורם
עור וגידים. בחודש הבא, אי"ה, יובא מאמרו
של הרב חיים פרידמן במסגרת מדור "קול התור
נשמע בארצנו", ובו עדויות נוספות על הרב
זוננפלד ועל עוד גדולי עולם - כל זאת במסגרת
הדיון במשנתו של החת"ם סופר ותולדות עליית
תלמידיו לארץ נחלת ה'.

המדור 'בעקבי הצאן' דן בסוגיית 'הקץ
המגולה' תוך הבאת דברי ענקי הדורות האחרונים,
אשר כולם פה אחד מללו, וכולם סותרים מן
היסוד את הטענה, ולפיה רק נסים היוצאים מגדר
הטבע מעידים על הקץ המגולה.

יהי רצון שזוכה אנחנו - אשר כבר ראינו נסים
ונפלאות שאותם מוסרי נפש מהדורות הקודמים
יכלו רק לפלל לראותם - לחזות בעינינו במקדש
עומד על תלו, והיו ימי האבל לששון ולשמחה.

בברכה, העורך

את התורה - אין כאן! תחת זאת הקימו כאן אנשים
חטאים שלטון כפרני בשם 'דמוקרטיה', כאשר מדי
פעם שולחים כמה פרוורים לציבור היראים בבחינת
שפחה כי תירש גברתה. זהו עומק החורבן, ועל כך
אנו בוכים - כיצד הפכה היהדות מחזקת האומה,
מתורת חיים הנותנת מענה לכל שאלות הכלל
והפרט לסוג של 'דת', המיועדת בעיקר לטקסים
וסמלים ונאומים חסרי תוכן. כמובן, שיסוד הכל
מגיע מהמקדש, אשר מהווה את מרכז החיים
היהודיים בכל תחומי החיים - מהדברים הגשמיים
ביותר כגון פרנסה וכלכלה ועד השראת השכינה.

על מהותו של המקדש ושל משכן ה' שקדם לו
עומד הרב מנשה בן-יוסף במאמרו המאלף, כאשר
כמו תמיד הוא מצליח בכשרונו הנדיר להסביר
בבהירות את הרעיונות העמוקים ביותר אותם הוא
דולה מכל פרדס התורה, וזאת מתוך התבוננות
בלשונות הפסוקים כאחד הקדמונים.

הרב אבא שלמה גולדברג מתחס לשאלה
המטרדית רבים, כיצד ועל מה אנו מתאבלים
כיום, כאשר המציאות שונה לאין ערוך מזו שהיו
מורגלים בה אבותינו הסחופים ודווים בגלות.
הרב גולדברג מוכיח, כי דווקא מצב זה, בו ה' כבר
חפץ בחידוש האהבה ואנו מתמהמהים ומאפשרים
לבני השפחה לחלל את מקום הקודש, את מקום
ההתייחדות של הדוד והרעיה - דווקא מצב זה
מחייב בכי ואבל תוך התעוררות מוגברת של הלב,
התעוררות שתביא לידי מעשה, כדי שבשנה הבאה
כבר לא נצטרך עוד לבכות.

ברוח ימי האבלות ובמלאות שלוש עשרה
שנים לאסון שאירע כאן בארץ, כאשר ממשלת
הרשע בצעה טיהור אתני כנגד היהודים בגוש
קטיף ובישובי צפון השומרון, מובא מאמר מאת
כותב השורות, ובו התבוננות מתבקשת על הלקחים
העולים מאותו אסון, וזאת עלימנת שנדע כיצד
לפעול בכדי להניע את תהליך הגאולה קדימה ולא
אחורה כפי שאירע באותו יום מר ונמהר.

הרב אליהו ברים ממשיך להדריךנו בדרכי
העבודה, כאשר כל המעיין בדבריו רואה בחוש
כיצד מתקיימים דברי רבנו הרמח"ל, אשר באר לנו
על-פי הפסוק "הן יראת ה' היא חכמה" (ויק' כ"ה,
ס"ב) שלא היה הכתוב מכנה אותה 'חכמה' אלמלא

פריחת ארץ ישראל בימינו - 'הקץ המגולה' של הגאולה

[חלק א]

דקימי כי עיגלו [ה.א. צ"ל עיגלי], ואמר עגלים בן
[ה.א. צ"ל בין] הגפנים.

ואמרו שם ארץ מצרים משובה מכל הארצות
שבעולם וצוען משובה מכל ארץ מצרים וחברון
הגרוע מכל א"י עדיף ז' פעמים מצוען מצרים
ובית סאה עושה שבעים כורים. עוד כמה ענינים
חשבו שם בגמרא שהיו משונים פירות א"י מבכל
העולם באופן נפלא, וכמו שאמרו גם עה"כ בפ'
שלה ואשכול ענבים אחד, שהי' פירותי' משונה,
והי' בו משא עצומה כל כך שא"א לשער זה עכשיו.
ואם יחזור כ"ז כמקדם ע"ד שכתב הרמב"ם בסוף
הלכות מלכים שבימות המשיח יהיו כל המעדנים
מצויין כעפר זה סימן לגאולה, אבל מה שהוא בדרך
הטבע כמו בכל העולם שלפי מה שמרביץ בנטיעה
מתרביץ הפירות ואין בזה שום סימן לגאולה".

אמנם כשנעיין בדברי המהרש"א בעומק וביושר
הפשט - נראה שאינו כן. ובכדי להבין את
דברי המהרש"א - נביא את לשונו:

"לפי שכל זמן שאין ישראל על אדמתם
אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה, אבל
כשתחזור ליתן פירותיה זהו קץ מגולה שקרב
לבא זמן גאולה שיחזרו ישראל על אדמתן".

ומעתה, אם כוונת המהרש"א כדברי היוזאל
משה' - א"כ תמוה, וכי המהרש"א -
שאינו מהמפרשים שכ"כ מקמצים במילותיהם -
לא יכול היה לכתוב אפילו מילה או שתיים
להרחיב מעט את כוונתו, ולבאר ש"אין ארץ
ישראל נותנת פירות גדולים ומיוחדים כדרך
שנתנה בזמן שביהמ"ק קיים"? ! תחת זאת כתב
רק כי **"אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה" !**

מבוא

מובא בגמ' (סוכרין טז, ט): "ואמר רבי אבא: אין
לך קץ מגולה מזה, שנאמר (יחזקאל לו, ט):
'וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ
לְעַמֵּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לְבוֹא'.

והנה, היום אנחנו עומדים לא רק בשלב של 'כי
קָרְבוּ לְבוֹא', אלא מזמן אנו כבר אווזים
בעיצומו של 'שְׂאֵי סְבִיב עֵינֶיךָ וְרְאֵי כָּל־עֲנַפְצֵי
בְּאֵרֶץ לְךָ' (ישעיהו ס, ד), שהרי כבר חזרו מליוני
יהודים לארץ, וכמעט רוב יושביה עליה, ומאד
יתכן וזה כבר התקיים.

אמנם הטשטוש הקיים בדורות האחרונים גרם
לכך שישנם כאלו, שאפילו השלב
המקדים של "ואין לך קץ מגולה מזה" - 'וְאַתֶּם
הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ' - עדיין לא ברור להם,
וקל וחומר שלא ברור להם השלב שאנו נמצאים
בעיצומו. ולצורך הארת העינים בזה - נלך 'בעקבי
הצאן' על-מנת לברר את דעת תורתנו כפי שקבלנו
מרבתינו מעתיקי השמועה.

הנה כתב היוזאל משה' (עמוד פ"ג), שזמננו עדיין
אינו נחשב לקץ המגולה אוזותיו דברה
הגמרא, משום שהוא מפרש שרק כשהפירות
גדלים שלא כדרך הטבע - רק אז יתקיים הקץ
המגולה. וזה לשונו:

"דלא מיבעיא לפי השני שבמהרש"א,
שהכוונה שיהי' כמ"ש בפ' ב"מ, דלעתיד אילנות
מוציאין פירות בכל יום, וזה ודאי הוי נס גמור
ושינוי הטבע, ואין לך קץ מגולה מזה.

אלא אף לפירוש הראשון עכ"פ היא כמבואר
בגמרא כתובות דף קי"ב דחיי ריב"ל להאי קטופי

וזוהו שכתב המהרש"א,
שבזמן הגלות אין הארץ
נותנת פירותיה כדרכה,
וממתי שתחזור ליתן
פירותיה, הוא הוכחה
שכבר בא הקץ המגולה

ועפ"ז מובנים דברי
הגמ', שכל
עוד שהגלות נמשכת,
נאמר על ארץ ישראל -
(ויקרא כג, 3) 'וְהִשְׁמַתִּי אֶנְי
אֶת הָאָרֶץ וְשָׂמְמוּ עָלֶיהָ
אֵיבִיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ' -
שהיא עוצרת פירותיה
שלא כדרך הטבע.

ואילו ממתי שהרי ישראל נותנים פירותיהם
"ואפילו כדרך שאר העולם", בעל כרחך
שהגיע הקץ המגולה - תחילת הגאולה.

וזוהו שכתב המהרש"א, שבזמן הגלות אין הארץ
נותנת פירותיה כדרכה, וממתי שתחזור
ליתן פירותיה, הוא הוכחה שכבר בא הקץ
המגולה^[1] [וראה ביאור ארוך ומפורט בעלון הקודם
במאמרו של הגאון רבי יצחק זילבר זצ"ל - 'הקץ המגולה'].

והאמת תורה דרכה, שאין הדברים האלו דיחויי
בעלמא, אלא הם מדויקים בדברי
המהרש"א, שבוודאי כוונתו שבזמן הגלות "אין
הארץ נותנת פירות כדרך כל העולם", וממילא
עצם זה שגדלים פירות בארץ ישראל "כמו בכל
העולם" - הוא סימן שהתחילה הגאולה.

ביאור הדברים: הנה כתוב (ויקרא כו, 33) וְהִשְׁמַתִּי
אֶנְי אֶת הָאָרֶץ וְשָׂמְמוּ עָלֶיהָ אֵיבִיכֶם
הַיֹּשְׁבִים בָּהּ. וכתב הרמב"ן (צפורה לויקרא כו, 33)

"וכן מה שאמר בכאן 'ושממו עליה
אויביכם' היא בשורה טובה משרת בכל
הגליות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם
זו ראייה גדולה והבטחה לנו כי לא תמצא בכל
הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה
נושבת מעולם והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו
ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים
להושיבה ואין לאל ידם..."

^[2] 'הקץ המגולה'

הק' - זו השכינה שנקראת ק'ן
הימין' (נוס"ק תרומה קל"ה).

הקץ 'המגולה' - זה ימות 'מישה' בן
יוסף' - המעורר את השראת השכינה
התחתונה, שנקראת 'עלמא דאיתגליא',
כמו רחל אמו שנקברה בדרך בגליל.
[בספר 'ארץ חמדה' להגר"מ שמו"ן שלי"א,
עמוד ר"א-ר"ב הביא, שבשנת תר"א כשהשר
משה מנסיפיו רצה לבנות מבנה על קברה של
רחל, היו שהתנגדו משום שחששו להג"ל, שקבר
רחל צריך להיות בגליל].

במקביל לו - "משיה בן דוד" מעורר
את השראת השכינה העליונה - עלמא
דאיתבסיא, כמו לאה אמו שנקברה
במערת המכפלה בבסיסו (נוס"ק ק"ל"ה ק"ה, ח).

ולכן משיה בן יוסף נקרא 'הקץ
המגולה', ומשיה בן דוד נקרא 'ק'ן
התלואות' (דיל"א יב ט). ו"פלאות" מלשון
כיסוי והעלם, וכמוש"ב (דברים ח ט) "כי
יפלא [ותכסה] מִן־ךָ דָבָר לְמִשְׁפָּחָא".

וב"ב קול התור" (פרק 3 - צחיים לא)
"הרי ישראל ענפיהם תתנו (יחזקאל ל"ו).
ושם ונושבו הערים והחרבות תבנינה...
והוא ענין ק'ן המגולה שבחז"ל (ספסדין
ס"ח, מגילה ט) ... ונקרא ק'ן המגולה - ע"ש
עלמא דאיתגליא בחינת יוסף בן רחל".

ושם (צחיים ט): "משיה בן יוסף
שהוא בבחינת עלמא דאיתגליא. והוא
סוד ק'ן המגולה שבחז"ל ... משיה בן דוד
בבחינת עלמא דאיתבסיא... (ט"ט צחיים
כ"ב חיים פרידמן ג'ליון 10).

וראה בספר "חבלי משיה בזמנינו"
להג"ר רפאל הלוי אייזנברג זצ"ל (צפסכמת
מקו ורענן הגאונים: בג"ר אברהם יוסף זצ"ל,
בג"ר משה צברוני זצ"ל, בג"ר יצחק שך זצ"ל,
בג"ר יוסף וואזנר זצ"ל, ועוד - פרק א' סימן א'):

"אין לך ק'ן מגולה מזה - ואתם הרי

ישראל ענפיהם תתנו. בילקוט שמעוני
ישעיה (ל"ח ממדרש תנחומים דברים סימן
כ"ו) משמע, שהמדרגה הראשונה של
התגלות השכינה בגאולה האחרונה
- אשר תבוא קמעה קמעה - תחיה
כשהשממה של ארצת ישראל פורחת
והולכת לעם ישראל, דאיתא שם:
"בשעה שהקב"ה מגלה שכינתו על
ישראל אינו נגלה עליהם בפעם אחת
מפני שלא יוכלו לעמוד באותה טובה
ובפתע פתאום ימותו וכו'. אלא מה
הקב"ה עושה? נגלה עליהם קמעה
קמעה בתחלה משיש את אחרים
שנאמר ישושים מדבר וציה, ואח"כ ותגל
עריה ותפרח כחבצלת ואח"כ פרוח
תפרח, ואח"כ כבוד הלבנון, ואח"כ המה
יראו כבוד ה'". ע"כ.

הרי שתחילת ירידת השכינה לשרות
בארץ - הוא בצמיחת הפירות בארץ
ישראל, וזה הכנה להתגלות השלימה
של פני השכינה בב"א.

[ואמנם המהר"ל שם ממשיך לפרש באופן אחר, אך העיקרון הנוגע לענייננו ברור, שהחידוש ב"ואתם הרי ישראל ענפכם תשאו..." - הוא בעצם זה שהארץ נותנת פירותיה כדרך כל הארץ, כי מקודם לכן לא היתה נותנת פירות כלל, שהרי אילו היה החידוש כדברי ה'ויאל משה', שהארץ נותנת פירות ניסיים - אזי לא הייתה מובנת ההוכחה של המהר"ל - "שקודם זה לא היה דבר זה, שלא היו הרי ישראל נותנים פריים".]

הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד

הקץ המגולה - הולך ומתגשם לנגד עינינו

בספר "האיש על החומה" (ח"ב, עמוד 139): "כמה פחד ורחב לבבו למראה ארץ ישראל ההולכת ונבנית, מושבות חדשות מוקמות במקומות שונים, שדות שוממות מוריקות מלא העין, ויעוד הנביא יחזקאל - "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל" - הולך ומתגשם לנגד עינינו, והלא כבר אמר רבי אבא (ספד"ק ט"ז, כ"ב) כי בהתגשמותה של נבואה זו "אין לך קץ מגולה מזה".

הרי ראינו, כי אע"פ שבימי עדיין לא נתנה הארץ פירותיה בדרך ניסית, מכל מקום עצם זה שארץ ישראל התחילה ליתן פירותיה - הוא התגשמות דברי הנביא יחזקאל: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל", והוא התגשמות דברי הגמרא "אין לך קץ מגולה מזה". וקל וחומר בימינו, וכפי שהקדמנו, שזכינו כבר להיות בשלב יותר מתקדם בתהליך הגאולה.

הג"ר יוסף חיים זוננפלד עם הג"ר בן ציון יאדרכר, והג"ר משה קלעירס רבה של טבריה

אנחנו הדור הרואה את התחלת קיום הנבואה - "הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן"

בספר "האיש על החומה" (ח"ב, עמוד 313) הביאו מכתב שכתב הגרי"ח זוננפלד בשנת

וייש להוסיף עוד, שאמנם הוסיף המהרש"א ביאור נוסף על דרך הדרש, ולפיו הכוונה היא שגם אילני סרק יתנו פירות בדרך ניסית, אולם הוא לא נתכוון בכך שיעקרו את דברי הגמרא ממשוטים, ולפיו הכוונה לכך שהרי ישראל נותנים פירות רגילים כדרך הארץ כפי הביאור הראשון, שזה הפשט הפשוט. והראיה לכך, שבנביא יחזקאל בפסוק "ואתם הרי ישראל..." - אין מי שמפרש שהכוונה על נתינת פירות בדרך ניסית.

ועתה נבוא לראות עוד כמה מרבותינו שאת מימיהם אנו שותים שאף הם פרשו כך -

המלבי"ם

כי הארץ הזו ההשגחיי - תעצור פירותיה בגלות

יחזקאל (י"ב, ט"ז) "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו. כל תעצרו מלתת ענף ופרי, כל תיראו כי זרים יאכלוהו כי קרבו לבא, שבימי כורש התחילו לשוב אל א"י, כי הארץ הזו ההשגחיי תעצור פירותיה בעת שאין עם ה' עליה המושגחים מאת השגחתו".

כלומר, בעצם זה שהרי ישראל נותנים פירות - הוא סימן לגאולה, כי לולי הגאולה אינה נותנת פירות. והשינוי מדרך הטבע הוא דווקא כשישראל אינם עליה, שאז ממאנת לתת פרותיה לנכרים. אבל כשישראל עליה, חוזר הטבע ועומד על מתכונתו.

המהר"ש

"ואתם הרי ישראל ענפכם תשאו - שקודם זה לא היו הרי ישראל נותנים פריים" [צנח ישראל"י פרק צ"ט]

"ולפיכך אמר אין קץ מגולה כמו זה, מדכתיב "ואתם הרי ישראל ענפכם תשאו וכו'". מזה תלמוד שקודם זה לא היה דבר זה, שלא היו הרי ישראל נותנים פריים".

הגרי"ח זוננפלד "אחד החזיונות מרהיבי הלב שבדורנו, הוא בודאי חזון הישוב הארצי ישראל, החולך ומתקדם בכל ערכיו בשנותיו האחרונות. שלומי אמוני ישראל ודאי צריכים לשמוח על החזון הנהדר הזה, שבו אנו רואים אתחלתא דגאולה"

ונקדים מש"כ ב"שאלו שלום ירושלים" בשנת תרכ"ז (להג"ר משה נחמיה כהנוב ז"ל, ראש ישיבת עץ חיים - עמוד טו) :

"ובאמת כעת סביבות יפו עיר הקודש אשר התחילו בזמנינו אלה להתיישב שמה עובדי אדמה ונוטעי כרמים ממדינות אחרות, עטרוה ופארוה בגנות נחמדים וכרמים טובים מכל עץ עושה פרי במרחק כמה מילין מסביב לעיר ומגרשיה, ותהי לנס ולתפארת ולתקוה טובה לכל דורשי ציון. ואולי

צמיחת קרן היא ואתחלתא דגאולה וגאולה תהיה לארץ, או דודו יגאלנה הוא דודי בין הבנים גאולת עולם תהיה לה במהרה בימינו אמן כן יהיה רצון".

הרי הוא מעיד מאותם ימים, שברוב הארץ עדיין מתקיימת הקללה של "והשימותי אני את הארץ", ואעפ"כ הוא מסתפק, שאולי הפריחה שמתחילה בסביבות יפו היא כבר אתחלתא דגאולה. [ועפ"י דבריו הנ"ל ללא כל ספק אילו היה רואה את פריחת הארץ בימינו, שכבר לאורך כולה ישנם מטעי אילנות ופרדסים ופריחה כגן עדן - כבר היה פשוט לו שזה הקץ המגולה].

והנה אנו רואים שבאותם ימים - כשרק התחילה הנטיעה בפרדסי יפו, להג"ר אברהם שאג ולתלמידו הגרי"ח זוננפלד כבר היה פשוט שבודאי כבר זכינו לראות את הקץ המגולה.

וכן מובא בספר "האיש על החומה" (חלק 6, עמוד 130) בנוגע לעלייתם לארץ ישראל :

"...בצאתם את העיר יפו נכנסה העגלה אל שביל שמשני צדיו נטועים היו פרדסי יפו המפורסמים, וריח של תפוחים הגיע

תרע"ד, ביחד עם הג"ר בן ציון יאדלר, והג"ר משה קליערס רבה של טבריה, וזה לשון המכתב -

"אחד החזיונות מרהיבי הלב שבדורנו, הוא בודאי חזון הישוב הארצי ישראלי, ההולך ומתקדם בכל ערכיו בשנותיו האחרונות. שלומי אמוני ישראל ודאי צריכים לשמוח על החזון הנהדר הזה, שבו אנו רואים אתחלתא דגאולה. וכשאנו מביטים על המושבות הפורחות, על הערים המתרחבות, על הפרוורים ההולכים ומשתכללים בארץ ישראל, ואנו קוראים את דברי הנביא: 'כה אמר ד"א, כיום טהרי אתכם מכל עונותיכם, והושבתי את הערים, ונכנו החרבות, והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל עובר". ואמרו "הארץ הלזו הנשמה היתה כגן עדן, והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו" - היינו אז כחולמים.

הננו מוצאים את עצמנו קטנים יותר מדאי - בכדי להקשיב את הקול הגדול הבוקע ועולה מתוך החזון הזה. תמהים אנו על עצמנו, ושואלים אנו את עצמנו: הכן הוא, היתכן להיות שאנחנו הננו כבר הדור הרואה בעינינו את התחלת קיום יעודי הנבואה? ולכל אשר קונו אסירי התקוה דורי דורות חלמו ושאפו ומאומה לא ראו, הננו אנחנו עליהם כבר עדים חיים וקיימים?

ורואים אנו בעינינו כי דבר אלקינו יקום לעולם.

ומדי תעלינה מחשבות כאלה על לבבנו הננו מרגישים בקרבנו גדולה פנימית, נחת רוח נהדר, ונשמה יתרה הולכת ומתגברת בתוכנו".

הגאון רבי אברהם שאג

מטע פרדסי יפו בימינו - הוא כבר קיום הקץ המגולה

חידוש יותר גדול מצינו, שאפילו בראשית שנות הת"ר, שרוב הארץ עדיין היתה שוממה, אמנם היה מקום אחד בארץ שהתחיל לפרוח, והוא ביפו וסביבותיה, וכבר אמרו על זה הג"ר אברהם שאג ותלמידו הגרי"ח זוננפלד, שזהו כבר הקץ המגולה.

בליל זה יבכיון ויילילו בני הרב אבא שלמה גולדברג

וכהנה רבות נבואות, ההולכות ומתגשמות
לנגד עינינו בדורות האחרונים.

שאלה זו - כיצד להתחסס לחורבן - קשה ביותר בעיקר לאור העובדה שכל רבותינו ומאורינו שבים ומעוררים על קהות-החושים שנשתרשה בלבבות ביחס לאבלות על החורבן, אשר ירדנו בזה אלף דרגות לעומת אבותינו מדורות קודמים, אשר צערם ואבלותם בימים אלו היו במוחש, וכמיהתם לביהמ"ק, ירושלים וארץ-ישראל הינה מן המפורסמות.

היאך יתכן, כי אנו מרגישים שדבר אינו חסר לנו, ובפועל אנו מיישמים תפיסות שמחוקן למחננו, ולפיהן כבר בא לציון גואל? ?

מסיבה זו, הרי שהנידון בשאלה זו הוא מחויב ממש, כי ההכחשה בפה לתחושת הלב, ולפיה אבותינו חשו כי חסר להם ואילו אנו מרגישים שיש לנו - הכחשה זו עלולה ח"ו להביא ליישומן של תפיסות זרות.

בימים אלו מנקרת שאלה בלב רבים מיראי ה' - היאך הוא היחס הנכון לחורבן עפ"י דין תורה ותקנת חז"ל בעקבות התמורות אשר אנו חווים בתקופות האחרונות, ובפרט עם תחילת התממשותן של הבטחות ה', אשר את מקצתן נפרט -

"פרזות תשב ירושלים" (זכריה ב', ח').

"אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אהיך" (זכריה ל', ד).

"כה אמר ה' עוד ישמע במקום הזה אשר אתם אמרים חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה בערי יהודה ובחצות ירושלים הנשמות מאין אדם ומאין יושב ומאין בהמה. קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה" (ירמיהו ל"ג, ח' - ט') [אמנם ההמשך שם טרם נתקיים, ועל כך נדון בהמשך].

"ארץ משוכבת מחרב מקבצת מעמים רבים" (ישעיהו ל"ח, ח').

המשך בעקבי הצאן

רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (ישעיהו ל"ח, ח') ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל, ופירש"י "כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה יותר".

באותה שעה נענה רבו והפטיר אחריו לאות הסכמה: "יפה אמרת חיים בני, אין בכך כל ספק, הקץ מתקרב, יש לזרז את הסוסים שיגיעו מהרה לירושלים שמא יבוא המשיח ואנחנו משתהים בדרך..." ■

לנחיריהם. באותה שעה מלמל הגאון רבי אברהם שאג זצוק"ל מקויברסדורף - "עתה מומחשים לי ביתר שאת דברי הפסוק: "כריח שדה אשר ברכו ה'". וכי זכיתי מעולם לריח כזה של 'חקל תפוחין קדישין', כפי שאני זוכה עתה? הלא זהו מעין עולם הבא, ממש מעין עולם הבא, גן עדן עלי אדמות...".

ומכיוון שהשתיקה הופרה, ענה התלמיד לעומתו: נו, הלא זהו מה ששנינו בסנהדרין: "ואמר

והנה אנו רואים שבאותם ימים - כשרק התחילה הנטיעה בפרדסי יפו, להגיד אברהם שאג ולתלמידו הגרי"ח זוננפלד כבר היה פשוט שבודאי כבר זכינו לראות את הקץ המגולה

מצד אחד ירושלים היא עיר בירתם החשובה, והמקדש הוא הסמל שלה, ומצד שני הרי בית ה' זה דבר מחייב מאד, ולזה מצאו פתרון גאוני - לשבור את החבית ולהשאיר אותה שלימה, והיום קוראים לזה 'ירושלים מקודשת לשגשג התרות'... ח"ו

מחייבת מצד השכל אבלות גדולה ועצומה הרבה יותר, כי אם העלנו ה' לתוכה ואכלנו מפריה וכו' ולא קרה כלום, אזי וודאי שהיינו צריכים לחוש בצרתה... ולבכות על גודל שפלותה...].

לסיום השאלה, נצטט את דברי הפמ"ג בא"א תקס"א א' בעניין קריעה על ערי יהודה וירושלים, וז"ל: שמעתי מאדוני אבי הרב ז"ל שאמר בשם החסיד ר' גרשון קוטבר

ז"ל (ר' גרשון מקיטוב גיס הפמ"ג, ח.א.ג.) שבא לירושלים וראה בשלוותה עמים יושבים בה ובכה ואמר, שזה שאומרים אזכרה אלוקים ואהמיה בראותי כל עיר - ירושלים של מטה - על תילה בנויה, ועיר האלוקים מושפלת - זה ירושלים של מעלה". ויש להבין, מה הקשר בין כך שירושלים של מטה על תילה בנויה לזה שירושלים של מעלה מושפלת עד שאול תחתיה? וכי זה מה שאמור לגרום ל'אזכרה להים ואהמיה", והרי דווקא חורבן ירושלים **שבארץ** אמור 'להזכיר להים', שנאמר (ישעיהו ס"ג) "לא יחשו המזכירים את ה'... עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ!". ומכח שאלה זו נוכל בעצם להתחיל להבין את התשובה, כיצד בימינו אמורה להיות ההתיחסות ליום שריפת בית אלהינו.

בשלב ראשון נבין איזו אבלות על בית חיינו מתחדשת בכל שנה, והרי בכל יו"ט ישנה הארה מעין הזמן ההוא, ולפיכך יש לדון איזה חורבן מתווסף בכל שנה? ואמרו רבותינו בירושלמי (יומא פ"א כ"א), שמי שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו, והביאור בזה הוא עפ"י מאמר חז"ל באיכה רבה (פסיתתא י"ט) - "אמר ירמיה לישראל - אילו זכיתם הייתם יושבים בירושלים ואמרים שירים ומזמורים לפני הקב"ה, עכשיו שלא זכיתם הרי אתם גולים לבבל וקוראים קינים ונהי".

דווקא הכרה במציאות - היא אשר מאפשרת גישה ללב, להבין היכן חסר לו.

ויש להזכיר כאן אמת הבסיסית, והיא שמי שמתעניין כל השנה בשלום ירושלים - יכול גם בימים אלו לייחל כי יהיה שלום בחילה.

וכבר אמרו חז"ל - "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" (תענית ב) - "זוכה ויראה' בעתיד לא אמרו, אלא "זוכה! ורואה!".

האבלות על ירושלים והזכות לראות בבנינה ובשמחתה - כרוכים המה זה בזה.

ובעת, הלא אף לשיטת בעל היואל משה, שכל הניסים והישועות שהיו כאן בדורות האחרונים אינם אלא מעשי שטן - הלא גם הוא מודה, שישנן התפתחויות כלל עולמיות. ולדוגמא, כל ההתפתחות הטכנולוגית, שהלא אמונה פשוטה היא, שכל מה שה' עושה - בשביל ישראל הוא עושה, ולא כדי שיהיה יותר נח לאיזה גוי יפני. ובפרט, שכונתנו לבני התורה שיחי.

אף העשירות שנתרבתה בעם ישראל בדור האחרון בצורה בלתי נתפסת מורה על השגחת ה'. ולדוגמא - כל אחת מחסידויות סאטמר בפני עצמה עשירה היום מאת מונים יותר מכל הכסף שהיה לכל החסידויות מאז ימות עולם. הן עד לפני שנות דור היו ישראל למשל לעם עני ודל, ואילו כיום בעולם - 'יהודים' נהייתה מילה נרדפת ל'עשירים'...

אותה תופעה מצינו גם ביחס לגידול עולם התורה, הישיבות וחצרות החסידות.

בירושלים לבד קמו בדור האחרון יותר חסידויות מכל מה שקמו באירופה - ערש תנועת החסידות.

כל אלו לכולי עלמא הינם מעשי ה' באהבתו לעמו. ומקובל מצדיקים, שריבוי חוכמת התורה והשפע הכלכלי מהווים את נחמת ה' לעמו מהשואה הנוראה.

יוצא, אם כן, שמחויבים אנו להבין מהי חובתנו בעת הזו, היאך עלינו להתאבל על החורבן.

ואדרבה, התפיסה שלפיה 'לא קרה כלום'

ותתקע, תתן אחרית לעמך, תשיב מקדש לתוכנו, תרומם הרמרום הרים, תקומם קרן גדועה, תעטטה בה מלוכה לברך, תסיר חרפה מעיר, תנער זדים מזבולך.

והנה בקינה ל' המתחילה במילים 'במעוני שמים' מבואר, שזה שהיום הגויים רוגשים בבית המקדש - הרי זה בעוון שהועמד צלם בהיכל. ויש להבין, מה ענין זה קשור אלינו? התשובה היא, שמה שגרם לאותם מלכים להעמיד צלם בהיכל היה הקונפליקט שהיו נתונים בו, שהרי מצד אחד ירושלים היא עיר בירתם החשובה, והמקדש הוא הסמל שלה, ומצד שני הרי בית ה' זה דבר מחייב מאד, ולזה מצאו פתרון גאוני - לשבור את החכית ולהשאיר אותה שלימה, והיום קוראים לזה 'ירושלים מקודשת לשלוש הדתות...' ח"ו. וע"ז אומר המקונן, שזה העוון שבגללו הם מקבלים כח להשריץ את צחנתם בבית קדשי הקדשים, ומסיים שם המקונן בתחינה - "זרה והעבר טומאה מביתך, מלכי אליל כליל תחלוף, ותקרא אנוכי פינית הבית".

ובספר בני יששכר (מלאמר תמו וזא | מלאמר ה' נתמס ה' כ) כתב, וז"ל: " עורי עורי לבשי עוץ ציון לבשי בגדי וכו' כי לא יוסיף לבוא בך עוד ערל וטמא (שפיט 33 ב), להבין מה זה בנוותן טעם ללבישת בגדי תפארת מפני שלא יוסיף לבוא וכו' אבל הוא דכנסת ישראל וירושלים עיר הקודש כל ימיה עניה ומרודיה איהו מנוולא נפשה לגבי שבאי בכדי שלא תיטב בעיניו כמ"ש בגמרא בשבטיה (קדושין 35) וז"ש הנביא ברוח קודשו שמעתה תלבש בגדי תפארת תכשיטי כלה, ויתראה יופיה לבעל נעוריה, ואין חשש עוד פן יבואו זרים להתגרות בה, כי לא יוסיף לבוא עוד ערל וטמא".

רבוננו של עולם, כבר לבשה הרעיה בגדי תפארתה, אנא קיים לנו מה שהבטחתנו על ידי ישעיה נביאך - "לא יוסיף יבא בך עוד ערל וטמא" (33 ב).

ירושלים עיר הקדש כבר התנערה, מעפר קמת, לבשת בגדי תפארתך, הגיע זמן קרבה אל נפשי גאלה.

אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, הגלה נא ופרוש חביבי עלי את סוכת שלומך מהר אהוב כי בא מועד!

נמצא שבאמת בכל שנה ישנו אבל חדש ואמיתי, שהרי השנה הזו כבר יכולנו לשבת ולומר שירים ומזמורים לפני הקב"ה, ואפילו אם נזכה בעז"ה ובית ה' יבנה כבר השנה, הרי שאת רוב שנת התשע"ח כבר הפסדנו, ומי יתן לנו תמורתה! [ישנה אבלות אמיתית על כך שגליון 'קדושת ציון' זה - של מנחם אב התשע"ח - לא יצא עם מאמרי שירות ומזמורים על בנין בית חיינו...].

בבין המצרים של שנת התשע"ח ישנו אבל צורב במיוחד - איך הפסדנו את ביהמ"ק של שנת התשע"ח? איומתי בכל שנה אומרת היא השנה הזאת, וזה האבל של כל שנה, אם כן איזה אבל נורא זה בתשע"ח, שכל כך היינו קרובים, כמה פעמים השנה כבר היינו בטוחים. שהנה הבית הגדול והקדוש הזה, בית האלים הנה, הנה... ובסוף - איזו החמצה, אדון בית כאורח במלון. על-כן מובן, שאם 'כל עיר על תילה בנויה' זו ירושלים של מטה, ולמרות זאת **עדיין** 'עיר האלים מושפלת' עד שאול תחתיה' - אזי עולה הועקה - 'אזכרה אלים ואהמיה'.

והלא הדברים ק"ו, ומה בשעה שירושלים של מטה חרבה, ואין לנו שום תחילת קצה חוט, 'המזכירים את ה' אל תחשו', אזי כאשר כבר התחיל לשים את ירושלים תהלה בארץ, לא על אחת כמה וכמה? ! אם כשירושלים היתה חרבה קוננו על ארמון אשר נוטש באשמת צאן עדריה, ועל ביאת מחרפיה בתוך מקדש חדריה (חל"מ) כשפרזות יתבה ירושלים - הלא נדמע על רגשת מגדפיה, בתוך משכן חדריה? והרי אבחר לקאת וקיפוד ישכנו בך ואולי אם אדום וערב יקננו בקיניך! (קייס ב).

כשקבלנו טעימה מיערת הדבש נתחזק בתחנונינו, אבינו מלכנו שוכן ירושלים, אבא, מחכים אנחנו לך, מתי תמלך בציון. עינינו דומעות בזכרנו איך שאשרי עין ראתה פרישת כהן ברשם, צועק אנא השם, הלא למשמע אוזן דאבה נפשנו, ואנו אין לנו לא אישים ולא אשם, לא בדים ולא בלולות, לא קטורת ולא קורבן, לא תודה ולא תמידים.

מלך, בבקשה: הר השמים - תהדר, ותשוב, ואליו תופיע, חדר חופתך תחדש, תקרא תשרוק

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק יא]

לדעת בשכל הרבה הגדרות ועצות בענייני המידות וכו', ולהישאר אותו אדם קטן כמקודם, שמנוהל על ידי המידות הטובות לו כנפש, ורק להרגיש יותר טוב ויותר מתוקן, 'כי אני עוסק בעבודה...' וכך גם לפתח גאווה דרך אגב, וגם להרגיש כאילו אני מתקדם. אני מציע שננסה יחד לראות מה מעכב את העבודה אצלך. ואל תדאג לגבי התיאוריה. תראה שהדברים שיתבררו לך מתוך העבודה שלך יהיו הרבה יותר חזקים וברורים לך אם תעבור אותם בעצמך, מאשר אם אני אומר לך אותם."

"נו, בסדר, אתה לא משאיר לי ברירה..."

"-זה נראה כאילו אני לוקח אותך למקום שאתה ממש לא רוצה להיות בו! אני צודק?"

מה מפחיד אותך?

"אה... כן, הרי אם הייתי שמח להיות בו, מן הסתם לא הייתי דוחה את המשימה ובורח ממנה כל כך!"

"יפה מאוד! אתה מבין שיש כאן משהו שמונע ממך לגשת לעשות את הדבר הלכאורה פשוט, חשבון המעשים. אגב, כשאתה חושב על חשבון המעשים, אתה מרגיש איזה שהוא רגש? אולי כך נוכל להבין למה כל כך קשה לך!"

"רגש... כן. אני מרגיש רגש כמו של פחד. לא פחד אימים, אבל כן. אני מרגיש שאני מפחד לעשות חשבון המעשים."

"מעניין... פחד הוא בדרך כלל מפני סכנה... ישנה איזו סכנה בחשבון המעשים?"

"אוי... אתה מציק. כמובן שלא יקרה לי כלום מחשבון המעשים... אבל אתה עצמך אמרת שרגש

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלבו סלבו המסלה סקלבו מאבן הרימו גם על העמים".
(שפיטו ס 35)

"שבעה שמות יש לו לציצה"ר... ישעיהו קראו מכשוש, שנאמר (ס ז'): "ואמר סלבו סלבו פנו דרך הרימו מכשוש מדרך עמו", יחזקאל קראו אבן...
(סוכה 35)."

"או, שלום ר' אליהו!"

"-שלום בן-ציון! נו, אתה מוכן?"

"מוכן למה?"

"בסוף השיחה הקודמת אמרת שתערוך את כל מה שחשבת בעניין הקושי שלך לעשות חשבון המעשים, ונשתדל ללמוד מזה איך להשתמש בתבנית שלמדנו בשיחה הקודמת כיצד לשנות את מעשינו. האם אתה מוכן להתחיל?"

"אה... לא נעים לומר, אך בסופו של דבר לא עשיתי כלום בעניין. כל פעם שנוכרתי שאני אמור לשבת על זה, החלטתי לדחות לאחר כך, והנה..."

"טוב נו... הנה הוכחה לכך שדברים לא נפתרים מעליהם. הרי זו הבעיה עליה דיברנו! שאתה לא מצליח לגשת לעשות את ההתבוננות! אחת העצות הטובות לכך היא לקבוע חברותא לעניין. אפשר שנתחיל בזה יחד. בסדר?"

"האמת היא שגם עכשיו אין לי חשק לזה... יש לי כל מיני עניינים לברר אתך ככל מה שדיברנו בדרך העבודה. אולי פעם הבאה נעסוק במה שאתה מבקש."

"אני מבין אותך... גם לי נחמד מאוד לדבר בתיאוריה של העבודה... לנתח ולהסביר... אך אם לא נביא את הדברים למעשה - הכל לשווא! אפשר להיות חכמים גדולים בדרכי העבודה,

עצמי נחות ופחות מהם. לכן אני מעדיף להתמקד במעלות שלי ולא להתבונן בחסרונות."

"פֶּשַׁשׁ... עמוק... אבל בפועל אתה יודע שיש בך נקודות הטעונות תיקון! האם נכון להימנע מחשבון המעשים בגלל ההרגשה הזו? הרי אדרבה! כך תוכל בעזרת לפתור את העניינים הטעונים פתרון!"

"ח... אני לא מאמין בזה... זה יפה בתוך הספר. אתה זוכר שאמרתי לך מה שעיצבן אותי במסילת ישרים, שהוא מתאר כאילו אם עושים חשבון המעשים, אז מיד החרטה גוברת עד שעוזבים את החטא לגמרי. כמה פעמים שעשיתי חשבון המעשים, החרטה גברה בי עד שכמעט נכנסתי לדיכאון... אתה קצת עודדת אותי בכל המערכה שערכת בחודשים האחרונים, אך כדי שאלך לעשות 'חשבון המעשים' תצטרך לשכנע אותי שבאמת אפשר לשנות דברים על ידי הדרך שלך."

"תראוה, כדי שתשכנע, אתה צריך להיות מוכן להתנסות. להביא דבר שאתה רוצה לפתור ואתה לא מצליח, עדיף דבר שכבר ניסית לפתור בכמה שיטות. וכשתצליח בעזרת תהיה משוכנע שאכן אפשר! אני מציע שנמשיך בעניין הזה עצמו. ננסה לאתר מה עוד מונע ממך לעשות את חשבון המעשים ולהתבונן בעצמך, וננסה לפתור אותם אחד לאחד! אני משוכנע שבסייעתא דשמיא על ידי ההשתדלות בעשיה הנכונה, כל דבר, אפילו דברים קשים לאין ערוך ממה שהעלית כאן - אפשר לפתור. הרי לך נוצרנו! וכמובן, שלא עלינו המלאכה לגמור ואי בנוי חורין ליבטל ממנה!"

"או, מצוין. המשפט הזה שציטטת. כבר הזכרת בעבר כמה פעמים שאנחנו רק משתדלים ולא עלינו המלאכה לגמור. אבל תכלס, כל יהודי חייב להצליח בכל מיני דברים. אם בידיעת התורה, אם בקיום המצוות, ולא לכל אחד ישנו האופי הזה שמתאים להיות 'צדיק'. יש כאלה שלהם מתאים להיות 'מחושבני המעשים'. אני רק מלראות אותם יוצא לי כל החשק... עכשיו אתה מנסה לשכנע אותי לעשות חשבון המעשים? אני רוצה להמשיך להיות בחור שמח וטוב לב,

הוא לא לפי המציאות אלא לפי איך שהנפש רואה את המציאות."

"יפה, נכון מאוד. אשאל שוב. ישנה איזו סכנה שהנפש שלך רואה בחשבון המעשים?"

"אה... אתה יודע מה, אולי זה לא פחד אלא בושה. אני מתבייש לעשות חשבון המעשים. או אולי שניהם. אני דוחה את החשבון כי אני מפחד להתבייש. זה מה שנראה לי."

"מדברים! כלומר הנפש שלך רואה בחשבון הזה דבר 'מסוכן' לה, כי היא יודעת שתגלה דברים שהיא רואה כחסרון, וכדי שלא תתבייש בינך לבין עצמך היא מונעת ממך בכלל להסתכל על המעשים שלך."

"כן..."

"כלומר, ישנם מעשים שאתה עושה, שבעומק לבך אתה יודע שאינם ראויים, אך אתה מעדיף להתעלם מהם ופשוט להאמין שהם אינם?"

"איך שאתה מציג את זה, זה נשמע רע... אבל אל תחשוב עלי שאני מי יודע מה תחשוב. זה דבר נורמלי!"

"כמובן... אני חלילה לא מתכוון לבקר אותך. ואתה צודק. זה ממש נורמלי. ודווקא לכן כדאי להבין למה זה קורה לנו, כדי שנוכל להכיר בשקר שבזה ולהתקדם לכיוון האמת. אולי יש לך הסבר לשאלה מדוע אנחנו מעדיפים להתעלם מחסרונות שלנו ולהתכחש אליהם, ופוחזים לגשת לתקן אותם?"

"לא יודע לומר באופן כללי, אני יכול רק לייצג את עצמי... יש בי חסרונות שאי אפשר לתקן. זהו. אנשים אחרים שסביבי מלאים במעלות שלעולם לא אצליח להשיג. אני לא רוצה להרגיש את

אפשר להיות חכמים גדולים בדרכי העבודה, לדעת בשכל הרבה הגדרות ועצות בענייני המידות וכו', ולהישאר אותו אדם קטן כמקודם, שמנוחה על ידי המידות הטובות לו בנפש, ורק להרגיש יותר טוב ויותר מתוק, 'כי אני עוסק בעבודה...'

אני משוכנע שבסייעתא
דשמיא על ידי
ההשתדלות בעשיה
הנכונה, כל דבר, אפילו
דברים קשים לאין ערוך
ממה שהעלית כאן -
אפשר לפתור. הרי לכן
נוצרנו!

המעשים? תתגבר ותעשה
ונדבר אחר כך! אני ממש
לא מתנגד למי שמצליח
בדרך הזו. אם כי יש
לשים לב שהדברים אכן
נטמעים בלב האדם
ולא רק בפעולותיו
החיצוניות. הרי כבר
דיברנו על כך שלעיתים
קל יותר לשלוט במעשים
בכח השכל והיראה. אך
השאלה תהיה האם האדם

לא רוצה להתייבש כל החיים בחשבונות מה אני
עדיין לא בסדר ועל מה אני עוד צריך להצטער..."
-**אתה** תקיף היום, אה? זה בסדר מצדי,
כבר אמרתי לך פעם שכדי לפתור דברים צריך
להוציא אותם... אני שמח שאתה מוצא אצלי
מקום להוציא את זה, שלא תצא עם זה על
מישהו אחר... אתה מעלה כאן נושאים כבדים
בהחלט, שבכל אחד מהם בפני עצמו כבר די כדי
להוציא את החשק מלנסות להתחיל בעבודת ה'.
אבל לגבי הנקודה האחרונה, בצורה שאני הצעתי
לך, נראה לי שהבהרתי שאדם לא אמור להפוך
לאדם 'מיובש' כלשונך. תמיד הדגשתי שיש לתת
מקום לצרכי הנפש, ושהנאות העולם הזה אינן
שליליות כאשר הן באות במקום ובמינון הנכון.
מה אם כן הבעיה?"

אכן נדבק ברצון ה' או שרק פעולותיו הן 'לפי
הספר' אך ליבו רחוק מהדברים עצמם."

"טוב, אתה צודק. לגבי זה באמת לא מתאים,
אני לא אוהב שאומרים לי מה לעשות, וכל
שכן שמחייבים אותי לעשות בלי שאני רוצה.
זו עוד סיבה שאין לי חשק לחשבון המעשים.
לראות כל פעם מה צריך לעשות, ומה לא עשיתי
מספיק. זה לא סותר מה שאמרתי שהדרך שלך
זה לא 'האמיתי'. ונכון, יש כאלה שנולדו להיות
'עובדים' ומי שזה לא האופי שלו - לא! ולי
זה לא מתאים!"

-**בן-ציון**, התבלבלתי קצת מכל הטענות
האלו. בוא נעשה סדר. אתה מרגיש פחד לעשות
חשבון המעשים כי אתה חושש לראות את
החסרונות שבך, שבהם אתה מתבייש, כי אתה לא
רוצה להרגיש פחות מאחרים 'ברי מעלה' ממך.
אתה לא מאמין שאפשר לשנות את 'החסרונות'
שיש בך ע"י חשבון המעשים מכיוון שכבר ניסית
מספר פעמים ללא הועיל. אתה רוצה שאשכנע
אותך שאפשר לתקן, אך אתה סבור שהדרך
אותה אני מציע היא לא 'הדבר האמיתי', אחר
שאתה מרגיש שהיא שמה את האדם במרכז
ולא את ה'. מאידך, הציור שיש לך על עובדי ה'
בצורה 'האמיתית' היא של 'מחושבנים' פרושים
ועצובים, ולדעתך כך באמת צריך להיראות עובד
ה', אלא שלך זה לא מתאים, כי אתה לא אוהב
שאומרים לך מה צריך לעשות ומחייבים אותך
לעשות זאת. האם סיכמתי נכון?"

תהבויות או מלחמה?

"אתה צודק. אתה באמת הדגשת את זה. אבל
אני לא לגמרי בטוח במה שאתה אומר. אתה זוכר
מה שטען אותו אברך, שזו פסיכולוגיה ולא זו
הדרך של המוסר. עוד לא סגרנו את העניין הזה.
אומר לך את האמת. השיטה שאתה הצגת, זה יפה
ומסודר והכל טוב ויפה, אבל זה לא 'האמיתי'.
לא שמעתי ממך כמעט מילה על התגברות, על
כבישת היצר, על מסירות נפש, על 'פת במלח'.
השיטה הזו יותר מדי שמה אותי במרכז. איך
אתה מרגיש ומה החוויה שלך, איך המוסר
מתקבל על ליבך'. במקום להיות 'עובד ה' שלא
רואה את עצמו בכלל, פשוט עושה 'כי כך ציווני
בורא' רוצה או לא, מתחבר או לא. בגבורה!
להילחם ביצר, להכניע את העצלות, למגר את
התאוות, לשבור את המידות! בגבורה! לא כל
הזמן לחשוב, להתבונן, לבדוק, להרגיש. תעלה
קצת מעל עצמך!"

-**טוב**... אני שומע... חשבתי שעברנו את
העניין הזה... הנה אתה רואה שמה שלא מקבל
תשובה המניחה את הדעת, הדעת לא נחה בו...
אבל לא אני הוא זה שצריך לענות על הטענות
הללו... וכי אתה מצליח להתקדם בגבורה הזו?
הנה, למה לנו להבין מה מפחיד את נפשך בחשבון

מקור התכונה הזו היא
במידה אלהית, הלא
הנשמה שבנו היא בת
חורין, היא 'בצלם אלהים',
שהוא מקור החירות ו'מי
יאמר לו מה תעשה'.
לא לחינם ישראל עזים
שבאומות. המרידה
הפנימית הזו שמקורה
בנשמה, לא נותנת להם
לקבל מרות

"...בן... האמת,
שכשאתה מסדר ככה את
מה שאמרת, אני מבין
שזה לא פלא שאין לי
חשק להתחיל לעבוד...
נו, יש לך עצה לזה?"

"עצה? מה, איך
לעזור לך להתגבר
ולעשות אפילו שאתה
לגמרי לא מאמין בזה?
לא, אין לי עצה כזו. אני
יכול להציע לך שכר או
עונש, לעשות לך קנסות
או תגמולים, אך לדעתי
זה לא יחזיק מעמד גם

אם תנסה. אולם הסיבה היותר עקרונית שבגינה
אינני רוצה ליעץ לך עצה נקודתית היא שאתה
אוחז במספר תפיסות שגויות, שאתן צריך לתקן.
לעשות כאן איזו תחבולה רק כדי לבצע את
הפעולה הנדרשת - זהו פשוט עוול! זה לטיח
טעות במקום לתקן אותה!"

"אתה רוצה לומר לי שיש לי טעות בהסתכלות?
ומה, עכשיו תתן לי הרצאות לתיקון?"

"למה לא? נחזור לדבר על עקרונות. זה מה
שרצית בתחילת השיחה!"

"טוב, בסדר... מה הנושא?"

"יש כאן מספר נושאים, ויקח לנו מספר
שיחות ללבן אותם."

"נו, אשמח לשמוע..."

תתמרד נגד יצרך!

"נתחיל מהנושא האחרון שהעלית, על
אף שהוא לא הנושא השורשי ביותר, ואולי
דווקא משום כך, וגם משום שכבר דיברנו עליו
בהרחבה, וכל מה שנשאר הוא לחבר בין הדברים
שדיברנו לבין הנקודה הנוכחית."

"איזה נושא?"

"אמרת שאתה נרתע מחשבון המעשים כי
אתה 'כזה' שלא אוהב שאומרים לו מה לעשות,
ובוודאי לא שמחייבים אותו לעשות מה שהוא לא
רוצה'. מעניין יהיה לנסות להבין מאין התכונה
הזו שבך, מאיזו 'מידה' היא יוצאת. יכול להיות
שהיא התפתחה כך מעודף הוראות וציוויים
שקיבלת בחייך, שגרמו לך למאוס בכל מה שלא
אתה בחרת. אך מקור התכונה הזו היא במידה
אלהית, הלא הנשמה שבנו היא בת חורין, היא
'בצלם אלהים', שהוא מקור החירות ו'מי יאמר לו
מה תעשה'. לא לחינם ישראל עזים שבאומות.
המרידה הפנימית הזו שמקורה בנשמה, לא נותנת
להם לקבל מרות. כמובן, יש לשמור ולישר את
המידה הזו שלא תצא באופן שלילי של 'עם קשה
עורף' נגד דבר ה'. אך אל תאמר שהתכונה הזו
שלך היא 'מעכב' מפני עבודת ה'!"

"זו צורת הסתכלות מעניינת על הדבר, אבל
בפועל אני מתמרד!"

"בסדר! אבל אתה לא נצרך לשנות כך דבר
מהותי, אלא רק להטות את התכונה הזו למקום
הנכון! דיברנו בהרחבה על העיקרון החשוב,
ולפיו האדם במקורו ובמהותו הוא טוב. כשאתה
חש התמרדות כלפי דברים שלא נכון להתמרד
בפניהם, זו שוב לא הנקודה הפנימית שבך! זהו
שוב יצר הרע הזכור שמנסה להרוס לך את החיים.
תטה את ההתמרדות כלפי היצר שלך! תקבל את
דברי ה' ותתמרד כלפי היצר! הלא זהו הרצון
הפנימי שלך!"

"לא יודע מה להגיד לך, זה לא מרגיש לי ככה!"

"אני מבין אותך. אם אכן התרגלת להתנגד
למה שאומרים לך כדי לתת לנפש שלך מרחב
מחיה, היא לא תמהר לוותר עליו ולא תודרו
לשנות את התפיסה הזו שלה. זו העבודה של
תיקון מידה! או אם תרצה, זו ההתגברות של
שבירת מידה. לשבור את המהלך הרגיל של
הנפש, את הצורה בה היא רואה את המציאות,
ולהרגיל אותה להסתכלות אחרת! כאן הוא
המקום של הגבורה, אם אתה דווקא רוצה. אחרי
שהדבר מבורר לך בשכל, אחרי החכמה והבינה,
בשלב הדעת - זהו המקום להתגברות ומסירות

זו ההתגברות של
שבירת מידה. לשבור
את המהלך הרגיל של
הנפש, את הצורה בה
היא רואה את המציאות,
ולהרגיל אותה
להסתכלות אחרת!

ללמוד ושיאפשרו בעו"ה
לגשת לעבודה ולהתקדם
בה הלאה והלאה. (א)
היחס לחסרונות ולבעיות
שלנו. (ב) ההשוואה
שלנו לאחרים שסביבנו,
(ג) האמון ביכולת שלנו,
בעו"ה כמובן, לתקן,
(ד) איך נראה אדם עובד
ה', שמח או 'מיושב',
'מחושבן' או מעורב עם

הבריות, ובכלל זה גם היחס לפרישות ולעולם
הזה, (ה) האם כל אחד יכול להיות 'עובד' או רק
מי שנולד בעל אופי כזה, (ו) מה הרמה שהקב"ה
דורש מכל אחד, לפי תכונותיו ומקומו וכו'. ישנם
נושאים שנושקים זה לזה. כמו כן, מן הסתם
כאשר נעסוק בנושאים הללו יפתחו נושאים
נוספים ובחירות המסתעפים מהם. אשמח
שתמשיך לחשוב ולשים את ליבך לעניינים
שיכולים להיות מעכבים או מונעים את האדם
מלחשב את חשבונו של עולם, ואשמח שגם
תשאל חברים או אנשים אחרים שיוכלו להוסיף
על הנושאים האלו, למען נלמד ליראה את ה'
איינו לשמור את כל דברי התורה הזאת לעשותם,
בלבתי רום לבבנו ולבלתי נסור מן המצווה ימין
או שמאל. לטוב לנו כל הימים."

"בעו"ה..." השארת אותי מהורהר. או אולי
מעורער... אחשוב על הדברים, ובעו"ה נמשיך.
"ישר כח!"

**"אם אתה מרגיש מעורער זה סימן שהדברים
נגעו אצלך בנפש. זהו סימן טוב! ישר כח לך!
חזק ואמץ!"**

נפש. וגם כאן, לא לעשות מעשים נגד הרצון
של הנפש, אלא להתעקש לשנות את 'דעתה'.
היא אומרת לך 'לא יגידו לך מה לעשות', אתה
תגיד לה, 'יצר הרע לא יגיד לך מה האמת!' ושוב
אני מדגיש, אם ישנם פחדים או אם ישנם צרכים
אמיתיים – אין להתעלם מהם! יש לשים לב
אליהם ולפייס אותם כראוי."

**"לא אמרתי שאני רוצה התגברות, להיפך!
אמרתי שאני לא רוצה. אלא שמה אעשה, אני
מאמין שזו הדרך האמיתית. ולכן אני מרגיש שזה
לא בשבילי!"**

**"אם כן, אין מנוס מלהיכנס לברור מהי
'הדרך האמיתית', ומה הבעיה במה שאתה מכנה
'פסיכולוגיה' והעיסוק בנפש וכו'. אם אתה לא
מאמין בצורת העבודה שאני מציע לך, אתה
לא באמת תעבוד, וממילא לא תצליח. אך שים
לב, שאתה בעצם תקוע! בגישה שלך אתה לא
מצליח, וגם לא מאמין שאתה יכול להצליח,
ולשנות גישה אתה לא רוצה!"**

**"א... לא רוצה? האמת שאני כן רוצה. אבל
אני באמת לא משוכנע! מה לעשות?"**

**"טוב... אם כך זו תהיה בעו"ה השיחה
הבאה שלנו. ואחרי תשיאות לעבוד בצורה
המוצעת, נמשיך לחפש תחבולה כיצד לעזור לנו
להתקדם ולחשב חשבוננו של עולם."**

**"בסדר... לא יודע איך לסכם. זו היתה שיחה
מסוג אחר... כמו שאמרת, זו לא תיאוריה, זו
עבודה פנימית! אני לא יודע אם אמרת כאן דבר
חדש, אך זו הדגמה והמחשה של עבודה בפועל."**

**"נכון... אך בכל זאת אסכם את כותרות
הנושאים עליהם יש לנו לדון, שהן התפיסות שיש**

**ל'כבוד מעלת הקוראים הנכבדים - מדור זה מתפרסם בס"ד זה כשנה, כאשר עד עתה התמקרו
המאמרים בהעמדה של תיאורית סדר העבודה בדרכו של הרמח"ל. כפי שראיתם במור זה, מעתה נתחיל
בעו"ה לגעת בנושאים שונים העומדים בשרשי התפיסה של עבודת ה' כמקובלנו מרבותינו, מחז"ל
וההולכים בדרכם, ובראשם ע"פ ספר 'מסילת ישרים'. אשמח מאוד לקבל כל הערה, בקשה או תיקון, כדי
שיעלו הדברים יפה לתועלת הכלל והפרט. ניתן לשלוח תגובות לכתובת המייל של העלון, ולציין למדור
'מסילת ציון'. ישר כח! 'יכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו'.**

בענין הספר 'ויואל משה'

מאמר ציונים ועודים
הרב חיים והב

הקדמה זו נחלקת לשני חלקים. והחלק הראשון הוא יסוד בענין לימוד ההגדה.

דברי הרמב"ם והראב"ד:

נתחיל בעיון בסוף דברי הראב"ד בהשגתו הידועה על הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ז'). שם מונה רבנו הרמב"ם את אותם שאין להם חלק לעוה"ב כגון המינים והאפיקורסים^[**], ואחת ההגדרות ל'מין' היא החושב שיש לבוּרָא יתברך גוף. וז"ל:

"והאומר שיש שם רבון אחד אלא שהוא

גוף ובעל תמונה."

על דברי הרמב"ם האלו השיג הראב"ד, וז"ל:

ולמה קרא לזה מין? וכמה גדולים וטובים ממנו^[***] הלכו בזו המחשבה, לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות.

אומר בקיצור, שהראב"ד סבור שאדם ששגג וחשב שיש לבוּרָא גוף ודמות מכיוון שכך נראה מפשטות הפס' וההגדות, אינו נקרא 'מין' אלא טועה ומשובש. ורצוני להתעכב על סוף דברי הראב"ד ולהבין אמרי קדוש, מה כוונתו במה שהגדיר את ההגדות כמשבשות את הדעות?

הרי אם כוונתו, שמכיוון שההגדות משבשות הדעות, לכן המסקנה היא שאין ללמוד הגדות - הם מלומר.

[**] אגב, טוב יעשו כל אותם כותבי פשקווילים, שלפני שיכתירו את כל מי שלא סובר כמותם בכתר 'מין ואפיקורוס', שילמדו היטב ברמב"ם את ההגדרות המדויקות והנכונות של התארים החמורים הללו.

[***] ממנו היינו מאתנו, מעם ישראל. כמ"ש (בראשית טו ט): 'כִּי עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מֵאֵד (מִפְרֹשִׁים).

לק"י

כל העוסק בעיון בספר 'ויואל משה' מבחין בכך שהספר עומד על כמה יסודות, ומתוכם שני יסודות עיקריים שעליהם נכון כל הספר.

האחד, הוא סוגית שלוש השבועות המובאת בגמ' כתובות (ק"ט), שמכח הבנתו של הרב בגמ' הנ"ל נולדה כל שיטת סאטמר. בסוגיה זו הארכנו טובא במאמרים הקודמים^[*], עיין שם ותראה, כי שיטת הרב ע"ה כמעט יחידאית היא, ומאידיך שאר הפוסקים ראשונים ואחרונים כולם שפה אחת ודברים אחדים לא כדבריו.

והיסוד השני שחוזר ונשנה בספריו פעמים רבות וגם בספרי הבאים אחריו וההולכים בשיטתו הוא, שכל פעולה של גאולה - היינו עליה מן הגלות, הקמת שלטון יהודי, ואין צריך לומר בניית בית המקדש - היא כפירה גמורה בביאת הגואל. ולקמן אסביר את שיטתו בזה.

והנה ביסוד זה השני רצוני לעסוק במאמר הנוכחי, אך על-מנת שיובנו הדברים, מוכרח אני להקדים הקדמה חשובה, שבסופה בין תבין את חשיבותה ביחס לספר 'ויואל משה'.

ולפני שאתחיל אבקש ממך ידידי הקורא, על-אף שאשתדל שלא להטריח עליך, עם כל זה אל תבהל ממעט אריכות, ואל תתמה מדוע אני מרחיב לכאורה בדברים הפשוטים וידועים לכל. כי מנסיוני למדת, כי לא כל הפשוט - מובן, ולא כל הידוע - ברור. ובכלל, מכיוון שאחשוב כי הקדמה זו היא אבן פינה לכל המושג של 'השקפה' ו'דעת תורה' - לכן אמרתי להציגה לפניך.

[*] המעונין יכול לקבלם בכתובת זו jhhouv@gmail.com

ציווי ויעוד

הנה, יש להבדיל בין שני מושגים והם: ציווי ויעוד.

הציווי ענינו פשוט, הוא ידיעת ההלכה והמצוות בהם נצטוונו.

ויעוד ענינו הוא יעודים, הבטחות ונבואות שקבלנו מן הנביאים ומן החכמים.

ובמילים אחרות, ציווי הוא מה שמוטל עלינו לעשות,

ואילו יעוד הוא מה שה' יעשה או לא.

וכלל גדול הוא, שלעולם אין מתבטל הציווי מפני היעוד. וראיה לכך, אפילו נביא ה', אשר חלק מתפקידו הוא לבשר את היעודים לעם ישראל - אינו יכול לבטל או להוסיף אפילו מצוה קלה [לבד מהוראת שעה, וגם זה חוץ מעבודה זרה, כידוע].

לדוגמא: כתיב: "ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב", ואמרו חכמים: כל המקבל עליו עול

תורה מעבירין ממנו וכו' (פסוקי דש"ס). הרי לנו יעוד טוב שגילו לנו קדמונינו למי שישים בה' מבטחו. והנה, אם יבוא אדם ויתבונן באלו המאמרים, ויחליט לשקע את עצמו אך רק בתורה ועבודת ה', ואף יוסיף ויעזר במאמר רבותינו "אין התורה מתקיימת אלא במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב" (פירושין 35) - אף שיתכן ויעשה לו ה' נס ופלא, מכל מקום אם לבני ביתו יחסר לחם, ירד בית דין לנכסיו וימכרם, ויכריז עליו שהוא אכזרי יותר מעוף טמא הזן את גוזליו (פסוקי דש"ס ס"ו סע"ט) וכו'. הרי למדנו כלל גדול, שהדרשה תדרש, אך ההלכה לא זזה ממקומה.

דוגמא נוספת: אדם לומד את דברי הרמב"ן בפרשת בחוקותי בעניני רפואה, שם הוא כותב (ויקרא 15 טו): "ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון

וא"ת שהוא התכוון לסוג מסוים של הגדות - היה לו לפרש ולא לסתום.

לבן נראה לומר, שכונת הראב"ד היא שהגדות הנלמדות כפשוטן בלי הקדמות וגדרים - עלולות להביא לשיבוש הדעות. דוגמא מובהקת לכך היא אותו ענין בו עסק הראב"ד, שאדם הקורא מאמרי חז"ל שלכאורה מגשימים את הבורא, כגון שהקב"ה מניח תפילין (פסוקי דש"ס), ותפשו הקב"ה לירבעם בבגדו (פסוקי דש"ס). ועוד - אדם הלומד את אותן הגדות כפשוטן המילולי ללא הקדמות נחוצות - יבוא לפול בטעות ההגשמה [8].

ודע, ככל שאותה האגדה עוסקת בענין עמוק יותר - כך סכנתה גדולה יותר, וכמו שהוצרך רשב"י להשביע את תלמידיו בפתחת האדרא רבא שהיא יסוד סתרי התורה - "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה ושם בסתר" - בסתרו של עולם, שהזהירם ביותר שלא יבואו להגשים הענינים הרוחניים ההם. ואכן, צא ולמד עד כמה רחוק הגיעו אלו שהשתבשו בהבנת דברי הזהרה, ועל צבאם כת הש"צ שר", לא תקום פעמיים צרה.

ומכאן נבנה בנין אב לכל מקום שנראה דברי אגדה, ונרצה לחצוב ממנה אורחות חיים והשקפות נכונות - שנצטרך לעיין בה היטב ולא להסתפק בקריאה שטחית. ואם היא סותרת את אחת מפינות התורה וההלכה, נדע נאמנה שאין להבינה כפשוטה.

לבן עלינו לזכור, שהגוזר השקפתו מן ההגדה כפשוטה - סופו שיפול בשוחה עמוקה.

אך הגוזר השקפתו מן ההלכה וההגדה גם יחד ירוץ ולא יכשל, ויקום בו "אם רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם, למד אגדה" (פסוקי דש"ס ט"ז).

ומכאן נגיע לחלק השני של ההקדמה, והוא ענין ציווים ויעודים.

[*] שו"ר שכן כתב בספר 'דברי ירמיהו' על דברי הראב"ד וז"ל: שמשבשות את הדעות. לא דיבר חלילה נגד האגדות. אלא כמו שאמרו רז"ל על המבע שמכשלת הע"ז, וכי מפני השומים יאבר את עולמו. וע"ז נאמר צדיקים ילכו בה וכו'.

**דברים גדולים
הקשורים לכל האומה
שהם מבוא לגאולה,
כגון עליה לארץ וכדומה
- שם לרוב תראה בלבול
גדול בין צווי ליעוד.
וכשתבונן תראה, שיש
וההתעסקות המרובה
ביעודים באה על חשבון
ההתבוננות בשאלה מהי
חובתנו אנו מבחינה
הלכתית**

שחלק מדבריו מבוססים על דברי אגדה, ולענ"ד יש להשיב על דבריו. ואיני מדבר על עצם הסוגיה של שלוש השבועות, שלמעשה דברי אגדה הם [וזה כנראה הסיבה המרכזית שבגללה רוב ככל הפוסקים לא הביאום], אלא כוונתי בעיקר על היסוד הגדול שהוזכרם בפתיחה, ואשר חוזר בספריו פעמים רבות, וגם בספרי הבאים אחריו וההולכים בשיטתו, והוא - שכל פעולה של גאולה שבאה על ידינו - היא כפירה גמורה בביאת הגואל. וז"ל (פאת מנח):

"האמת הצרור הוא דבשאר עניינים אף שהכל הוא צבאשגחה, מ"מ אמר הכתוב "למען יזכרך ה' אלהיך בכל אשר תעשה", שזריך שלא לישב צעל מלעשות... משא"כ צעניני הגאולה לריך לידע, שאך הקצ"ה הוא העושה ואין לנו רשות לעשות מאומה, אלא תשובה ומעשים טובים."

ומהן אותן פעולות גאולה שנאסרו עלינו לשיטתו?

א. התקבצות עם ישראל לארץ ישראל בצורה המונית.

וכן כתב (פאת מנח): "הקיצון יחד לעלות הוא נגד כוונת קראי שהמלך המשיח יקצן את ישראל".

ב. הקמת שלטון יהודי.

וז"ל (פאת מנח): "ואף אם יהיו כל הצרי הממשלה כולם אהובים כולם צרורים אף כתנאים ואמוראים, מ"מ אם לוקחים הממשלה והחירות מעצמם ערס שהגיע הזמן, הוי דחיקת הקץ שהיא כפירה צתוח"ק וצ'אמוניה".

ג. בניית בית המקדש.

וכך כתב הרב בספרו 'על הגאולה ועל התמורה' (עמ' קמ):

"ומענין צינן בית המקדש, כבר צרתי צספרי 'ויואל משה' (מאמר ה' אריות נב - סב) שלכל הדיעות אי אפשר שיצנו ציהמ"ק לפני ציאת משיח לדקינו".

ונפרוט אותן אחת לאחת, את ראיותיו ואת מה שיש להשיב עליהן.

ואף שהייתה הדעת נותנת שנתחיל בבאור סוגית קיבוץ גלויות ונמשיך על זה הסדר, מ"מ

השם אחר שהבטיח (שמות כ"ב) "וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך", והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמשקה להזהיר ממנו ולצוות עליו... וזו היא כונתם באמרם 'ורפא ירפא', מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות...". ואחר שלמד רמב"ן זה, הוא מחליט להתנהג על-פי ולהנע מרפאות וכיוצא בכך - הרי דמו ידרש ממנו, וחייב הוא לעסוק ברפאות^[*].

הרי למדנו, שאין היעוד מוריד מעלינו את נטל הצייווי, שבעוד היעוד תלוי ברצון ה' ואין מי יאמר לו מה תפעל, הצייווי מוטל עלינו בלי שינוי. ושים כלל זה חותם על לבך.

והנה, במצוות מעשיות של כל יום הדברים ברורים למדי, ובדרך כלל אין המבוכה מצויה בזה. אבל בדברים גדולים הקשורים לכל האומה שהם מבוא לגאולה, כגון עליה לארץ וכדומה - שם לרוב תראה בלבול גדול בין צווי ליעוד. וכשתבונן תראה, שיש וההתעסקות המרובה ביעודים באה על חשבון ההתבוננות בשאלה מהי חובתנו אנו מבחינה הלכתית.

ישאל השואל, מה הקשר בין כל האמור לספר 'יואל משה'?

ובכן, בספר 'יואל משה' ודומיו תמצא לעיתים ערוב תחומין בין ציווי ליעוד, וכן תראה

[*] עיין בשו"ת ציין אליעזר חלק יז' סימן ב' וחלק ה' קונטרס רמת רחל סימן כ' שבא בוה על כל נעלם ומשם בארה. ואגב, גם הרמב"ן עצמו בספרו **החלכתי** (תורת האדם שער הסנה) לא הוכיר לשיטתו זאת, ופשטות דבריו שם היא ככל הפוסקים. ובר מן דין, גם בבית אהינו החוקר רופא (רמזים ה' כלי המקדש פ"ז יד).

לרגל לראות ולהראות. אלא שלהרמב"ם נפקא ליה מן הפסוק "ועשו לי מקדש", ולסמ"ג למדים מן הפסוק "שמה תביאור".

ב. כולם מודים שאין היא מצות שעה, אלא מצוה לדורות.

ג. ואין חולק, שאין שום חכם בעולם ואף לא נביא, שרשאי להוסיף על מצוות התורה וכ"ש לבטל מצוה.

ואחר הדברים האלה, נתחיל בבאור שיטת רש"י. והנה רש"י בשני מקומות הזכיר ענין זה, בר"ה (ב) ובסוכה (מב).

ממשמעות דברי הגמרא שם נראה, שבית המקדש יכול להבנות בלילה או ביו"ט. ונשאלת השאלה, שהרי גמרא ערוכה היא במסכת שבועות (מב), שאין בנין בית המקדש דוחה יו"ט, וכמו כן אינו נבנה בלילה!

לבן מתרץ רש"י, שהגמרא בשבועות דנה בבנין בידי אדם, ואילו הגמרא אצלנו עוסקת בבנין שירד משמים. וז"ל: "ה"מ בנין הבנוי בידי אדם, אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים. שנא' מקדש ה' כוננו ידיך".

לבאורה משמע מפשטות דברי רש"י, שהבית השלישי אינו נבנה על ידינו, אלא יגלה עלינו ממרום.

ובכן, אם אכן זו ההבנה האמתית בשיטת רש"י, נצטרך לענות על מספר שאלות, וכדלהלן:

ראשית כל, מצוות התורה קיימות לעולם ואינן משתנות, וזאת התורה לא תהא מוחלפת. אם כן, כיצד זה יתכן מכח קושיה לקבוע תאריך תפוגה לאחת ממצוות התורה, ובמיוחד לנוכח העובדה שעל קושיית רש"י ממסכת שבועות ישנם כמה וכמה תירוצים (כמאירי מבוא שני תירוץ, וכן מנחם תירוץ נוספים צמח"ס ובהדושי ר' שלום היימן ל"ב).

ועוד, הלכה פסוקה היא, אשר הובאה בתוספתא פסחים (פ"ה ה"ב) – "ניתן להם לישראל [רשות] לבנות בית הבחירה [בין פסח ראשון לשני], היחיד עושה פסח שני ואין הצבור עושה פסח שני".

מכיון שחודש זה בו אנו מצויים הוא חודש אב, שבו הגלה האב את בניו והחריב ביתו פעמיים, חשבתי שכדאי להתחיל בסוגיית בית המקדש, בכחינת סוגיא בדוכתא, ואין מוקדם ומאוחר בתורה. וזה החלי בעזר צור ישיעי:

בית המקדש^[*]

הנה כאמור לעיל, כתב הרב שלכל הדעות אי אפשר שיבנה בית המקדש לפני ביאת משיח. ואף שרצוני לדון על יסוד זה, שהוא ממש ערוב בין ציווי ליעוד שכתבנו לעיל, עם כל זה ראוי להקדים לסוגיה זו הבנה נוספת הרווחת בציבור, הקשורה לבית להינו, וגם היא ענינה אותו עירוב תחומין בין ציווי ליעוד, והוא ענין בנית בית המקדש – בידי שמים או בידי אדם.

אם נשאל אחד מצבור היראים הי"ו: "מה דעתך, בית המקדש השלישי, האם ירד בנוי מן השמים, או שמה מצוה עלינו לבנותו?", לרוב התשובה תהיה: "בוודאי שירד מן השמים".

ואם נפגשת במישהו בקי יותר, מסתבר שיענה: "מחלוקת ראשונים היא בין הרמב"ם לרש"י. לפי הרמב"ם, מצוה עלינו לבנותו. ולרש"י, הבית השלישי לא תלוי במעשה ידינו, אלא ממרום ירד אלינו בנוי ומשוכלל, וכן פסקו רוב הפוסקים, וכן נהוג עלמא".

ובכן, נתחיל בציון כמה עובדות שעליהן אין חולק.

א. כולם מודים, שמצוה מן התורה לבנות בית לשמו יתברך, שבו נקריב קרבנותינו, ונעלה

---

[*] **הבהרה בענין בנין בית המקדש** – וזאת למודעי, כי בעוסקי בענין זה, אינני בא כלל לחוות דעה בענין עליה להר הבית וכד', אלא תורה היא וסוגיה זו היא חלק מן הדיון. ואף שהדבר ברור לרוב הקוראים, מכיון שישנו מיעוט קוראים [שיותר ראוי לבנותם 'קורעים'] הסובלים משוטטות יתר וקריאת מודעות כפיתיות, אשר מחפשים כל סיבה אפשרית להוציא את דיבתנו רעה, ובמיוחד בעניני הר הבית, וזאת למרות **שמעולם** לא דיברנו בזה ואין זו מנצרת העלוק – לכן אליהם אמורה הערה זו. וישרים דרכי ה' וגו'.

השמים. והרוצה לומר אחרת בדעת רש"י - כובד הראיה עליו לתרץ מה שקשה בזה [1].

ולמען תדע כי לא מליכי כתבתי את הדברים הללו, לך נא ראה מה פירשו בדעת רש"י הערוך לנר (פ"ג דסוכה), ר' דוד פארדו (משנים לוד על המשנה במדות), קול הרמ"ז בפירושו למדות, בספר תוס' בן יחיאל (לגאון רבי עקיבא יוסף שלינגר) ועוד.

ולסיכום, "התורה לא תסמוך באזהרותיה על הנס" (לשון הרמב"ן בויקרא כ"א ז', ופס' ופילג' דבריו במדבר ח' מ"ב וע"ג ז' ו' ומצוה עלינו לבנות בית לשמו, אך אם נזכה יופיע עלינו ממרום.

יסוד זה מופיע במקומות רבים, ואם באנו לציין את כולם, אין אנחנו מספיקים. אך נקוט האי כללא בידך, כל מקום שתמצא מקומות במדרשים או בווהר שמחלקם משמע שיבנה בידי אדם, ומחלקם משמע שיבנה בידי שמים, כך הוא ישובם של דברים - שדבר מפורסם הוא ששתי דרכים לגאולה, והוא הענין של "זכו אחישנה, לא זכו בעתה". ומשמעות הענין הוא, שאם נזכה תהיה גאולה בדרך ניסית, אך אם לא נזכה, נגאל בדרך הטבע, וכך תירץ הגר"ע יוסף זצ"ל במאור ישראל (ח"א ע"ג ר"ג), נא ונא עיין שם.

ונשאר להבהיר נקודה אחת, והיא ששאלני אברך יקר - הרי בתפילה אנו אומרים "בנה ביתך כבתחילה", ובנה ירושלים עיר הקודש" - הרי משמע, שהקב"ה יבנה את ביתו. עד כאן שאלתו.

ובכן, דומה ששיחה נאה היא בפי הבריות ותו לא, שהרי אנו מבקשים בתפילה 'רפאנו' ובכל זאת הולכים לרופא הטוב ביותר, אנו מתחננים 'ברכנו', ובכל זאת יצא אדם לעבודתו, ואין סתירה בדבר, שהרי כל ענינה של התפילה היא בקשת עזר מאיתו יתברך שיתן ברכה במעשי

יתרה מזו, מעשה רב. עיין בבראשית רבה (פר"ט) שם מובאת עובדה היסטורית, ולפיה בזמנו של ר' יהושע בן חנניה נתן הקיסר רשות לבנות את בית המקדש [השלישי, שהרי ר' יהושע חי אף אחר חרבן בית שני] ועם ישראל החל בפועל לאסוף כספים לבנין הבית [אלא שהפסיקו מכיוון שרצה הקיסר להתערב במדות המזבח בנגוד להלכה]. וכן ניתנה הזדמנות נוספת (עליה מסופר בספר תבואות חלקן שני מעשה חלקן) כשלוש מאות שנה אחר החרבן ע"י קיסר רומי יוליאוס אפאסטאטא, מלך של חסד ליהודים, ואז היה הלל נשיא היהודים [יתכן שהוא רבי הלל האמורא הנזכר בש"ס] והחלו היהודים לבנות את הבית, אך נתבטל הענין מכיון שמת המלך במלחמה. הרי לך, שבכל הדורות כשניתנה רשות לבנות את המקדש, החלו לבנות, ולא דחו את בנינו מכח טענה שירד מן השמים.

וגדולה מכולן, נבואת יחזקאל המדברת על מידות בית שלישי מובא הפסוק (מ"ג): "וכתוב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת כל חקתיו ועשו אותם". ושם פרש רש"י, "וז"ל - ילמדו ענייני המדות מפין, שידעו לעשותם לעת קץ". הרי שלך לפניך, שרש"י עצמו אומר זאת בהדיא.

ודע, שאף הרב בעל ה'ויאל משה' בעצמו (סוף אות ס"ב) תמה על שיטת רש"י, ובאחד מתורוציו כתב, שדבריו רש"י הם כהו"א של הגמרא, אך למסקנת הגמרא שוב אין הכרח לומר זאת.

לאור כל זאת מוכרחים אנו לומר, שרש"י [וממילא גם כל מי שהעתיקו ונמשכו אחר דבריו] לא בא לשלול מאתנו את קיום המצוה של בנית המקדש ולאסור עלינו לבנותו במידה ויתאפשר לנו, אלא יש לומר שהבין, שהגמרא שדברה על בנין ביו"ט ובלילה - דברה על האופן שיבנה בידי שמים, שהרי אכן מבואר בכמה מדרשים שקיימת אפשרות שבית המקדש ירד מן

[*] וז"ל הגאון הגר"פ בכאורו על סה"מ לרס"ג (פסק יג): "אמנם באמת פירש"י וסיעתו בסוגיא דר"ה ודסוכה שם קשה מאוד. דאין לנו שום מקור לזה לומר רבנין בהמ"ק דלעתיד לא יהי בניו ע"י בני אדם כמקדש ראשון ושני. ודבר כזה הו"ל לתלמודין לאשמעי' בהדיא כיון דעיקר שינויא דגמרא שם עלה סמוך. ואיך יסתום בחידוש גדול כזה כאילו דבר פשוט וידוע הוא. אף דלא שמענוהו בשום דוכתא בנגמרא. וגם אין מקום כלל לחדק שינויא בלא זה". עיין שם שהאר"ך ובין דבריו הביא לראיות שכתבנו בפנים ותעלונו כליותי שכונתי לרברי אותו גאון.

ואומר, שהתניית חיוב המצוה בביאת משיח לענ"ד מוקשה מאד מאותה סיבה ממש שמנינו לעיל, ולפיה תורתנו הקדושה אין בה שינוי תוספת או גרעון אפילו ע"י נביא. ואין נוכח לומר על מצוה חיובית שאין עלינו חיוב לקיימה אלא בתנאי של ביאת משיח, ולכאורה דבר זה נוגע ביסודי התורה ממש!

שאנחנו מחויבים, אם יזכה ה' לנו או לבני בנינו לראות המשיח - הרי זה טוב יותר, ואם לא - לא הפסדנו כלום, אלא הרוחנו בעשייתנו מה שאנחנו מחויבים."

וכשתעיון בכל ספרי התלמוד והראשונים לא תמצא שביאת משיח היא **תנאי** בקיום המצוה של "ועשו לי מקדש", אלא הוא יעוד טוב שעתיד להתגשם^[**].

ורבנו הרמב"ם, הגם שכתב ביהמ"ק וערך סדר לדברים, מ"מ שטר זה שוברו בצדו, שהרי כתב (מנכ"ס פ' י"ג הל' ג), וז"ל:

וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו. שדברים שתומין הן אצל הנביאים. גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו. אלא לפי הכרע הפסוקים. ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים אין סדור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת. ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות. ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן. ולא ישימם עיקר. שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה.

ונסכם, שמצד היעוד יתכן שביהמ"ק ירד ממרום.

ידינו. והוא הדין בענין בנין ירושלים ובית המקדש - מבקשים אנו מאבינו שבשמים עזר ממרום למען יתברכו מעשי ידינו.

וכמו שמצינו מקרא מלא בספר נחמיה (ו' ט"ו): "ותשלם החומה בעשרים וחמישה לאלול לחמישים ושנים יום, ויהי כאשר שמעו כל אויבינו וייראו כל הגויים אשר סביבותינו ויפלו מאד בעיניהם וידעו כי מאת ה' נעשתה המלאכה הזאת". פרוש הדבר, שמחמת שראו את המהירות הרבה שבה נעשתה המלאכה שהיתה בדרך נס - הכירו שיד ה' בדבר, כמ"ש המפרשים שם.

ואסכם ואומר, שיש מצוות שנוהגות בזמן הבית, ויש שנוהגות אף שלא בפני הבית, אך **הבית** עצמו - לא תמצא בתנאי בניתו לא מלכות בית דוד ולא ציווי נביא^[*], אלא יכולת טכנית בלבד.

והנה, עד כה דיברנו בסוגיה הדנה בשאלה האם יבנה בידי אדם או בידי שמים, אך עתה נדון באותו יסוד שהשריש הרב בעל היואל משה, שאין לבנות את בית המקדש לפני ביאת המשיח [אף שס"ל לרב שאכן יבנה בידי אדם כאמור לעיל].

ואומר, שהתניית חיוב המצוה בביאת משיח לענ"ד מוקשה מאד מאותה סיבה ממש שמנינו לעיל, ולפיה תורתנו הקדושה אין בה שינוי תוספת או גרעון אפילו ע"י נביא. ואין נוכח לומר על מצוה חיובית שאין עלינו חיוב לקיימה אלא בתנאי של ביאת משיח, ולכאורה דבר זה נוגע ביסודי התורה ממש!

וראה את לשון הרמב"ם באגרת השמד, וז"ל: **"וחיוב** המצוות אינו תלוי בביאת המשיח, אלא אנחנו מחויבים להתעסק בתורה ובמצוות, ונשתדל להשלים עשיתן, ואחר שנעשה מה

[*] ואל תתבלבל, ידידי, מנבואת חגי, ותחשוב שציוום על בנין בית שני, ולולא זה היה אסור לבנותו, שהרי המתבונן בפסוק רואה שהוא אינו **מאשר** להם לבנות את ביהמ"ק, אלא **מזרים** ונוער בהם מדוע הם מתמהמהים בבנינו.

[**] ויתרה מכך, לא תמצא בשום מקום שביאת המשיח היא תנאי בקיום מצוה כל שהיא, אלא במקום אחד הובא ברמב"ם (מנכ"ס י"ג ג), שמלך המשיח יגלה איוה כהן מיוחס ואיוה אינו, ואין זה אלא גילוי מילתא בעלמא ע"י רוח הקודש ושהרי כאשר ישנה מגילת יוחסין אין צריכים לה - עין עורא ב] כמ"ש שם: "הנה למדת שברוח הקדש מתקסין המתקין ומודיעין המקים", ופשוט.

ואם תחליטו שאכן אתם צמים, כי לא ה' עשה כל זאת, אז אשאלכם, האם בתור תושבי ירושלים תטלו לולב ביו"ט שחל בשבת^[***]?

ואם בכל זאת תחזקו את לבכם ולא תחווהו לביטול עשה, אוסיף ואשאל – אם יבנה מזבח, האם תבואו להקריב קרבן פסח? או שמא לא תבואו ותתחייבו כרת?

ומכיוון שיראי ה' אתם, לבי אומר לי שבשלב זה תברחו מהעיר כדי להחשב בדרך רחוקה^[****].

ואם אכן תחששו לאיסור כרת, הרי זה כאלף עדים שאין ביאת משיח מתנאי בנין הבית, ובית המקדש מיקרי.

והנה נשלם מה שרצינו להעיר בענין זה, ובמאמר הבא א"ה ניתנה ראש לודן האם קיבוץ גלויות ושלטון יהודי לפני ביאת משיח אסור הוא או לא. ■

אך מצד הצייווי יותר מברור שהיא מצוה מוטלת על הצבור, לכשיתמלאו תנאיה.

ולסיום אשתף אותך, הקורא, במבחן אשר נוהג אני לעשות כשאהיה נבוכ בהבנת ענין מסוים בהשקפה, ואני נתקל בערפול גדריו ותנאיו. במצב זה אציב גבולותיו ע"י השוואתו להלכה, לכן הוא נקרא אצלי 'מבחן ההלכה'.

מה כוונתי? הנה בענין זה שאנו עוסקים בו, שדעת הרב שהאמונה באפשרות של בניית ביהמ"ק לפני ביאת משיח היא כפירה בביאתו ואיסור חמור – בלא שום מקור הלכתי – אעשה לזו הדעה מבחן הלכתי, והוא – שלו יצויר שעתה יחליטו צבור שומר תו"מ לבנות את בית המקדש או לפחות מזבח לפני ביאת משיח^[*], שאלתי היא לאותם האוחזים בשיטה זו של האדמו"ר מסאטמר –

אם יבנה הבית, ואפילו רק מזבח, האם תצומו בארבעת הצומות? הרי צומות אלו תלויים לרוב דעות בבנין הבית^[**]?

[***] עיין רמב"ם לולב פ"ו הל' מז – ז.

[****] כך עשה המהר"א מבעלזא זצ"ל (כ"ח סדרת הספד) שביסד ח"א סי' רפ ככ"ה) ויצא את העיר בפסח לסיבה זו, אף שלא היה מוכח בנוי. אך נראה שמדת חסידות נוהג אותו קדוש, כי נראה פשוט, שלהלכה רק המבטל פסח כהשומבב בנוי מתחייב כרת.

[*] עיין בשו"ת החת"ם (י"ד רטו) ששאל רע"א את חתנו החת"ם האם יהיה אפשר לשכנע את הסולמן (ששלט או בירושלים) לתת לנו רשות לבנות מזבח. עיין שם ותשתומם. וע"ע כ"מ הל' בית הבחירה ו' ט"ו.

[**] רשב"ץ (ח"ב סי' רע"ה) רמב"ן בתורת האדם (ע"ג פ"ה): הרב המגיד (כ"ל מפניית פ"ח ס"ה).

תורמים ומשתתפים!

קוראים יקרים. ככל שהולך הזמן ומתרבים הקוראים. וככל שעולה וגוברת הדרישה לפעילות נוספת בהיות אנודת 'קדושת ציון' הגוף היחיד כיום שמייצג את דרישת ציון על שטח הקודש בזירה הציבורית. כך הולך ונעשה כבד המשא המוטל על העוסקים במלאכה. העול הכספי גם הוא עולה בהתאם, ולשם כך אנו פונים אליכם הקוראים הנאמנים אשר מכירים בערכה של מלאכת הקודש.

[1] באמצעות העברה בנקאית

לחשבון הבא
עמותת קדושת ציון
בנק: 20 (מזרחי)
סניף: 459 (העיר העתיקה)
חשבון: 109491

[2] באמצעות כרטיס אשראי

דרך 'קהילות' או 'גדרים פלוס

בכדי לבסס את פעילות האגודה ובעיקר את הוצאת העלון באופן יציב, אנו זקוקים בעיקר להוראות קבע, אשר מאפשרות תכנון לטווח ארוך. המעוניין לתרום הוראת קבע יוכל לעשות זאת באמצעות כרטיס אשראי באחת הדרכים האמורות או באמצעות פניה לכתובת הדוא"ל הנ"ל לשם קבלת פרטים לצורך חתימה על הוראת קבע בנקאית או מתן צ'ק פטור ממס.

מושב ד

- 17:45** מושב מיוחד בעניין התכלת
הרב חיים פנחס בניש
בעל מידות ושיעור
חורו: "שיעור ברות
וכובתם לאור הממצאים
והארכאולוגים".
- 18:15** הרב מאיר רוטני:
"המליצה לוגעת במקושי -
מלילת ממצאים ותגליות
הקשורות לברית המקושרת".
- 18:45** הרב יהודה וולדן: "ערים
מקופות חומות, ירחם
תפסקים לארכאולוגיה".
- 19:15** הרב ישעיהו זורביץ
"דברי סוים".

מושב ג

- 15:30** פתיחה ורקע ממונה
המושב הרב חזקאל
סופרוביץ.
- 15:40** הרב בנימין זאב הורוביץ
בעל "ירחם של הרב":
"ואם נתן להוכיח
מהארכאולוגיה
(ומקורות נוספים) כי
חלון 'ארמון קוהה
קוצים' הנו התכלת
ההתכלית".
- 16:20** הרב אברהם יצחק כרמלי:
טענות נגד זיהוי הארמון
מתכלת, ואסמכתא לזיהוי
דיוניו של הארמון.
מראיין עם התכלת.
- 16:45** הרב שמאל נדל ראש
כולל אהל יעקב בני ברק
"הפקעה בעניין זיהוי
התכלת והאם מן הזוהי
לקיימה במונחי".
- 17:00** הרב ישראל גולדווסר:
האמת עשית התכלת,
מצנת על התכלת.

מושב ב

- 14:20** ד"ר רוגי שווייקוה:
"המופך הוורוד שבגילוי
המגילה המקורית".
- 14:50** ד"ר חגי משגב: "זכרת
חובת מצרים והרוממה
לפרישות התורה".

10:30 התכנסות ורישום

מושב א

- 10:50** דברי פתיחה ממונה
הכינוס הרב ישעיה
הורוביץ.
- 11:00** הרב יהושע ענבל ראש
כולל וחוץ תורני:
"הארכאולוגיה מפרשת או
מתמטיקה".
- 11:30** הרב יוסף מיכאל
יוסקוביץ י"ר מטמוני
ארי: "כי אם יהיה לבעי
קרי".
- 12:15** הרב יוסף רוטשטיין: ימי
הזה נמורד יצבר הציד
לפני ה' י".
- 12:45** פרוטסור אורי גבאי
נמורה לבל ואשור: יעל
נהרות כבלי: עזריות
השיט-ישנת מבבל על
השנים הראשונות ללות.
- 13:15** הרב יהודה לנרי: "עם
ישראל כונה את בית
המקדש" - תולדות
הישוב היהודי בתקופה
הפסית".

תפסקה

אגודת מטמוני ארץ
לחשיפת תחומי דעת תורניים והנבטים

כינוס

"מתהות לפני השטח" (ב)

י"ב באב תשע"ד

הכינוס יתקיים בערות ה' באולמי
תמיר ב"ב באב.

התגובה לכינוס אצל יו"ר
האגודה הרב יוסף מיכאל
יוסקוביץ: 0548496207
יוסקוביץ@gmail.com
052-3370575 יו"ר
בית האגודה הרב אהרן
סולובייץ: יו"ר
bigoschi@gmail.com
כינוס יובא אקוריים עם תלזון
ארמון קוהה קוצים די שיזוג
לקהל

דמי השתתפות ביום העיון 50 ש"ח.

שלוש עשרה שנים לאסון ההתנתקות - מה למדנו מאז? הרב יהודה אפשטיין

למען העם והארץ. אותם ערכים, אשר התנועה המכונה 'ציונית' הרימה על נס במשך עשרות שנים רבות, התנפצו אל סלע המציאות בצורה טרגית, כאשר על מלאכת ההרס מנצח אריאל שרון, האיש שכה רבים האמינו שהוא 'ידיד אמת של ההתיישבות'. דבר זה לכשעצמו אומר דרשני, במיוחד לאור העובדה שזמן קצר קודם לכן נחשב שרון לחסר סיכוי להגיע לשלטון אי-פעם, וממש סמוך לאחר מכן הוא סיים את תפקידו בצורה פתאומית. נראה בעליל למי שמבין שהדברים מנוהלים מלמעלה, כי לא לחינם סבבה ההשגחה שמבין כל האנשים יהיה זה דווקא שרון, אשר העמיד ה' לנסותנו, ועל-כן מוטל עלינו ביתר שאת ללמוד את הלקחים בשימת לב.

אילו הייתה התנועה הציונית מורכבת כולה מאנשי שמאל שונא-ידת, אשר אין להם כל קשר למסורת ואשר שואפים לכוון כאן עם חדש בלא כל זיקה לעבר היהודי, כעין 'הכנענים' הזכורים לרע מתקופת יסוד המדינה, היה הדבר מובן לכל, כי המלחמה כנגדם מקיפה את כל מציאות החיים. אולם בפועל לא היה הדבר כך, ובמיוחד מאז עליית הליכוד לשלטון - נוצר כאן מצג שווא כאילו מדינת ישראל הנוכחית באמת מייצגת את העם היהודי השורשי שנוולד בסיני. סכנתה האידיאולוגית של הבנה מוטעית זו הייתה גלויה

בחודש המר והנמהר, בו מאסו המרגלים בארץ חמדה והמיסו את לב העם, בחודש בו חרב הבית בראשונה ובשניה, בחודש בו ספג עמנו מכות קשות וכואבות במשך אלפי שנים - בחודש זה חווינו לפני שלוש-עשרה שנים גם את חורבן גוש קטיף וצפון השומרון, כאשר מרשיעי ברית מזרע ישראל הניפו את הכורת על ישובים פורחים ומשגשגים כדי למצוא חן בעיני שבעים הזאבים, אשר רעבונם לעולם אינו יודע שובע, עד היום בו יכלו את כל בשרה ועצמותיה של הכבשה היחידה, היל"ת.

שלוש-עשרה שנים בחייו של אדם מציינים את המעבר מילדות לגדלות, כאשר מעבר לשניונים הפיזיולוגיים החלים בגופו, מתרחש תהליך חשוב בהרבה, והוא היווצרותו של יסוד הדעת, אשר הוא המנווט את פעולותיו של אדם בוגר, והוא העומד ביסוד כח הבחירה שבו נבדל האדם מן הבהמה. לכן היה מן הראוי בחלוף שלוש-עשרה שנים מאותו אסון נורא, שנתבונן כאנשים בוגרים, אשר דעתם שולטת על מעשיהם, בלקחים שעלינו ללמוד כעם ה' אם ברצוננו לתקן את המעוות ולמנוע אסונות נוספים.

ההתנתקות - יותר משהייתה התנתקות פיזית מחבלי ארץ ה', פשע בל יכופר לכשעצמו - הייתה היא שיאו של תהליך, בו התנתקה מדינת ישראל מכל הערכים של התיישבות ומסורות נפש

חברי אגודת קדושת ציון שמחים בשמחת ידידינו החשוב והנכבד

הרה"ג יהודה אפשטיין עורך העלון

לרגל אירוסיו בנו בשעה טובה ומוצלחת

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה זכות דרישת ציון על טהרת הקודש תעמוד לו ולזרעו ויזכו במהרה עם כל ישראל לראות בשוב ה' ציון אגודת "קדושת ציון"

**דווקא התנפצותה של
הציונות החילונית
והרס הערכים שנתלווה
להרס הישובים – דווקא
תהליכים אלו משחררים
אותנו כיום מהצורך
להתנער מכל דבר בעל
סממן 'לאומי'**

ידי מפלגה שרק העמיקה את קשריה עם החילונית בכל תחום שהוא. אפילו הגבול הדק שעבר בינם לבין הציונות החילונית לפני מספר שנים כבר טושטש עד כדי מצב בו קיום מצוות ולו מינימלי חדל מלמשש כקריטריון אצלם עבור שום דבר. רואים בחוש, כיצד מציאות החיים היום –

יומית הכוללת התערות בחברה החילונית וצריכה מתמדת של אותה תרבות קלוקלת – כיצד מציאות חיים זו חזקה מכל חשבון אידיאולוגי.

אולם ישנו לקח שגם הציבור החרדי צריך ללמוד מההתנתקות – לקח שעלון זה משתדל להנחיל מיום הקמתו. דווקא התנפצותה של הציונות החילונית והרס הערכים שנתלווה להרס הישובים – דווקא תהליכים אלו משחררים אותנו כיום מהצורך להתנער מכל דבר בעל סממן 'לאומי'. בעבר, כאמור, גם דבר חיובי, כגון מצות ישוב ארץ ישראל – חששו רבותינו פן יגרום להגררות אחר התנועה הציונית, אשר ביסודה הייתה חפצה בשינוי היעוד של עם ישראל מעם ה' לעם ככל העמים, מתועב ככל המתועבים. אולם כעת, אחר שגם היסוד הלאומי שבציונות נעלם וכל שנותר היה השאיפה להשתלבות במשפחת העמים – כעת שבה הגזלה לבעליה, וקהל יראי ה' יכול בהחלט לשוב ולכונן את כל אותם ערכים תורניים אמתיים שנשכחו עם השנים – מדינה יהודית, שלטון יהודי, כיבוש הארץ ויישובה, הורשת האויב הערבי והשבת השכינה לציון.

שלוש עשרה השנים שחלפו אמורות להוליד בתוכנו את הדעת הנדרשת על-מנת להבחין בגודל השעה, לקדם את פני האתגר העומד בקרבנו ובעזרת ה' יתברך לעשות את המוטל עלינו על-מנת שנזכה לגאולה שלמה, לכינון ממלכת התורה ולהמלכת ה' על כל הארץ כולה. כל יראי ה' החרדים אל דברו מוזמנים בחפץ לב ליטול חלק עמנו ולחולל את אותו מהלך נדרש. ■

לכל מי ששכלו שולט על לבו, ומרן האבי עזרי זצ"ל בחושיו המחודדים הבחין בסכנה ולא חסך את שבת לשונו מאותה לאומיות, אשר משתמשת אמנם בסמלים יהודיים ובמוטיבים מהמקורות, אולם תוכנה הפנימי רקוב לא פחות מזה של השמאל המרקסיסטי. דווקא גינוניו הדתיים של בגין ודומיו, לצד הצלחותיה של המדינה בתחומים שונים – הם אשר איימו על ההשקפה החרדית המסורה מדור דור, אודות מהותו האמיתי של עם ה' כעם התורה.

במצב זה, דיבורים על חשיבותה של מדינה יהודית, של ישוב הארץ ושל הקמת מערכות חיים יהודיות על-פי התורה בכל מקום – דיבורים כאלו נפלו על אזניים ערלות, הגם שהערכים הללו מתחייבים מהתורה. הציבור הדתי-לאומי נסחף אחר בגין, שרון ושאר גיבורי הציונות החילונית, בעוד עולם התורה התכנס אל תוך ארבע אמותיו עד יעבור זעם. כל דבר שהדיף ממנו ריח של 'לאומיות' נידון כהשקפה זרה אשר יש להרחיקה מבית המדרש.

דווקא העידן הפוסט-מודרני והתפרקות הערכים המוחלטת שחלה בחברה החילונית – היא אשר אפשרה לכונן מחדש את תפיסת היהדות המקורית, כפי שקבלנו מרבנו הגר"א ותלמידיו, מראשוני המתישבים החסידים ומאוחר יותר מהחתם סופר ותלמידיו, כאשר הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל מנסח את הדברים בצורה הברורה ביותר בספריו ובכל פעולותיו למען גאולת הארץ וכינון ממלכת התורה. הקב"ה לקח את אריאל שרון – סמל הכוחנות הימנית, אבי ההתנחלויות וגיבורם של רבים מיושבי בית המדרש – ודווקא באמצעותו הרס את גוש קטיף, וחשוב מכך – את התנועה הציונית. אותם ערכים שגדלו עליהם כמה דורות כאן הפכו לכלי אין חפץ בו, והציבור הדתי-לאומי נשלח לעשות חשבון נפש נוקב על האמונה בימין החילונית, על שיתוף הפעולה עם שרון ועל התעלמותם מאזהרת חז"ל – "אל תתחבר לרשע, אפילו לדבר מצוה" (לכות דרכי נקן פיק"ט ו"ט).

באופן כללי ניתן לומר, כי רובו של אותו ציבור לא למד דבר, וכיום הוא מיוצג ברובו על-

משכן ומקדש הרב מנשה בן-יוסף

אמנם, ישנם שני ענינים מרכזיים נוספים בבית המקדש, וכמו שיבואר.

הנה המקדש הראשון הוא המשכן שהיה במדבר, והוא נקרא תמיד 'משכן', ואילו המקדש שבירושלים תמיד נקרא 'מקדש', וצריך ליתן את הדעת על שום מה נקרא המשכן שבמדבר 'משכן', והמקדש שבירושלים 'מקדש'.

ובגמרא עירובין ב. אמרו - "אשכחן מקדש דאיקרי משכן, ומשכן דאיקרי מקדש. מקדש דאיקרי משכן - דכתיב 'ונתתי משכני בתוכם'. משכן דאיקרי מקדש, דכתיב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'".

ויש להתבונן, מדוע במקומות אלו נקרא המשכן 'מקדש' והמקדש 'משכן'.

והנה המשכן נבנה כולו בהתעוררות אלהית, בציווי אלהי שציווה ה' את משה רבנו - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ולא היה תלוי בהתעוררות ישראל כלל, ובכל בנין המשכן הודגש פעמים רבות שהוא נעשה 'כאשר צוה ה' את משה'.

ואילו המקדש נבנה בהתעוררות התחתונים, תשוקת ליבו של דוד מלכא משיחא למצוא מקום לה' עד שנשבע "אם אבוא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי, עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב" (תהלים קל"ג, ב). היא שהביאה את בנין המקדש, ולו נתגלה על ידי שמואל הנביא (שמואל ב': ועל ידי גד החוזה (שמואל ב' כד) סוד מקום המקדש, והבטיחו הקב"ה ששלמה בנו הוא יבנה הבית.

ומצד מטרת הבית, הנה המשכן נועד להעביר את דבר ה' לישראל, ככתוב "ונועדתי לך שם ודיברתי אתך מעל הכפורת אשר על שני הכרובים את כל אשר אדבר אליך אל בני ישראל" (שמות כ"ב, ג), ונאמר "אשר אועד לך שמה לדבר אליך

בחודש בו חרבה עירנו ושמש בית מקדשנו, גלה יקרנו ונוטל כבוד מבית חיינו, אי אפשר לנו לדבר על דבר אחר מלבד בית קדשנו ותפארתנו.

מחד גיסא איך נוכל לדון ולהגדיר את מה שהוא מעל ומעבר לכל הגדרה וצמצום, את מה שהוא עצם החיים של כנסת ישראל, והא לך מלשונות רבותינו על כך -

"**כמוגדל** דויד צוארך - זה בית המקדש, ולמה מדמהו בצואר... מה צואר זה אם ניטל אין לאדם חיים, כך משחרב בית המקדש אין חיים לשונאי ישראל". (שפ"ר פנשה ד).

"**כי** מעת שחרב הבית, יצאה רוחנו עטרת ראשנו [השכינה] ונשארנו רק אנחנו גוף שלה בלא נפש" (לשן הגר"ח ליקוט ע' צדוק סד"ד).

אך מאידך, תורה היא, וללמוד אנו צריכים, ללמוד עניני המקדש כפי המתבאר לנו בתורה. ומתוך הפרטים המתגלים לנו בתורה בענין המקדש, תצטייר בליבנו תמונה, שיהא בה משהו מן המשהו מן התמונה האמיתית של המצב, בו מלכנו ואלינו שוכן בקרבנו בבית חיינו.

וכמה ענינים היו במקדש, כולם נובעים מהיות ה' שוכן בתוכנו. ענין מרכזי בבית המקדש הוא עבודת הקרבנות, שענינם הוא להתרצות לפני ה', להיות לרצון לפניו, כמבואר במקראות פעמים רבות, ככתוב "ונרצה לו לכפר עליו" (ויקרא ו', ד'), ונאמר "עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי" (ישעיהו מ"ג, ז), ורבים כהנה, וכן אנו מתפללים - "והשב את העבודה לדביר ביתך... ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך" [נפסולי המוקדשין נפסלים מפני שאינם עולים לרצון, כמ"ש "כל אשר בו מום לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם" (ויקרא כ"ג, כ)], "פיגול הוא לא ירצה" (שם י"ג, ז) ועוד.

שלושה ענינים ישנם
במקדש, אשר דרכם
מתגלה שכינת ה' בקרבו
- התורה המושפעת
משם, התפילה
שמתקבלת שם, ועבודת
הקרבנות שמרצה
את ישראל לאביהם
שבשמים

צורת היחס הזו מתבטא
במקדש - אז נקרא הוא
'מקדש', וזהו שכתוב
"ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם" (שמות כ"ה, ח'),
ועל אותה הדרך, כאשר
במקדש שבירושלים
נתפרשה פעולת ה' בו
ביחס לישראל, שעיקר
צורת היחס הזו מתבטא
במשכן - אז גם הוא
נקרא 'משכן', וזהו שאמר
הכתוב "ונתתי משכני

בתוכם" (ויקרא כ"ה, ח'), כמ"ש בגמרא, שזוהי
פעולת ה' במקדש, שישכינ בו שכינתו.

נמצא, ששלושה ענינים ישנם במקדש, אשר
דרכם מתגלה שכינת ה' בקרבו - התורה המושפעת
משם, התפילה שמתקבלת שם, ועבודת הקרבנות
שמרצה את ישראל לאביהם שבשמים.

עיקר ענין התורה היה במשכן, ששם קיבל
משה את התורה לישראל ויצא הדיבור מביין שני
הכרובים שעל הארון. אמנם אף במקדש היתה
השפעה של תורה, ו'זהר המוריה' נקרא כך ע"ש
שממש יוצאה הוראה לישראל, והסנהדרין היה
דינם להיות במקום אשר בחר ה', וחומר זקן
ממרא שהוא במיתה אינו אלא כאשר הוא חלוק
על התורה היוצאת מן המקום אשר בחר ה' כמ"ש
בספרי (ספרי קמ"ד), גם הנבואה היתה נשפעת
מבית המקדש כמ"ש (מגילה ט"ו), שכל נביא ששמו
ושם עירו מפורש - בידוע שהוא מאותה העיר,
שמו ולא שם עירו - בידוע שהוא מירושלים -
הרי למדנו, שסתם נביא הוא מירושלים, שממש
נשפעת הנבואה.

וענין התפילה לא מצאנוהו במקדש
[שבמדבר]^[*], ואילו בבית ראשון הוא מרכזי מאוד,

[*] אמנם במשכן שילה מצינו את תפילת חנה, אכן תפילה
זו היתה שורש המקדש, שממנה יצא שמואל שהמליך את
דוד, ומסר לו מגילת בית המקדש, וסוף ספר שמואל הוא
בחירת מקום המקדש, שזה סוף ענין שמואל.

שם. ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי"
(שם כ"ט, מ"ז - מ"ח), וע"ש זה נקרא המשכן 'אוהל
מועד', ששם נועד ה' עם משה לדבר אליו את כל
דברי התורה והמצוה לישראל. נמצא, שענינו של
המשכן הוא להעביר את דבר ה' לישראל.

המקדש, מאידך, נועד להעביר את דבר
ישראל אל ה', כמו שהאריך בזה שלמה המלך
בתפילתו הגדולה בעת בנין המקדש, ככתוב
(מלכים ב פרק ח) "ויצמד שלמה לפני מזבח ה' נגד
כל קהל ישראל ויפרש כפיו השמים... ופניתי
אל תפלת עבדך ואל תחנות ה' אֵהי לשמע אל
הרנה ואל התפלה אשר עבדך מתפלל לפניך
היום. להיות עינך פתוחות אל הבית הזה לילה
יום אל המקום אשר אָמַרְתָּ יהיה שמי שם לשמע
אל התפלה אשר יתפלל עבדך אל המקום הזה.
ושמעתי אל תחנות עבדך ועמך ישראל אשר
יתפללו אל המקום הזה ואתה תשמע אל מקום
שבתך אל השמים ושמעתי וסלחתי".

יעוד נאמר שם - "בהנגף עמך ישראל לפני
אויב אשר יחטאו לך ושבו אליך והודו את שמך
והתפללו והתחננו אליך בבית הזה. ואתה תשמע
השמים וסלחתי לחטאת עמך ישראל והשבתם
אל האדמה אשר נתת לאבותם". ואריכות גדולה
האריך שם שלמה מלכנו בזה, יעו"ש, ולא נזכר
שם ענין הקרבנות כלל, וכמעט שנראה לומר, כי
יותר מרכזי הוא ענין התפילה מענין הקרבנות
בבית המקדש, ויל"ע בזה.

נמצא שהמשכן - ה' פנה לישראל בציווי
לבנותו על מנת להעביר להם שם את דברו, ואילו
המקדש - ישראל בנאוהו על-מנת שיהיה להם
מקום לפנות בו אל ה' לשפוך לפניו שיחם.

והנה לשון 'משכן' נאמרה על שם פעולת ה',
שהוא שוכן במשכן, ואילו לשון 'מקדש' נאמרה
ע"ש פעולת ישראל, שמקדישים בית לשכון בו
כבוד ה'. ועל כן המשכן שבמדבר - שבא מצד
השי"ת - נקרא 'משכן', ואילו המקדש שבירושלים
- שהוא בא מצד ישראל - נקרא 'מקדש'.

ומענתה יתבאר דברי רבותינו באותה
גמרא בריש עירובין, ולפיה גם המשכן - כאשר
נתפרשה פעולת ישראל בו ביחס לה', שעיקר

המשכן, בית ראשון
ובית שני היו כנגד
שלשה ענינים שבמקדש
- התורה, התפילה
והעבודה, ובכל אחד
היה מרכזי אחד מהם

והנה מש"כ הגר"א שקודש הקדשים הוא מקום התורה - מקרא מלא הוא, שנאמר "ונועדתי לך שם ודיברתי אתך מעל הכפורת אשר על ארון העדות את כל אשר אדבר אליך אל בני ישראל". גם מה שכתב, שהעזרה היא מקום העבודה הוא פשוט, שהרי שם היו נעשות העבודות, ושם היו עולים הזבחים והעולות על מזבח ה'. אך מה שכתב שהר הבית הוא מקום התפילה - יש לעיין איה מקורו.

ויש להביא לזה מקור מן המקרא, שהרי ביהושפט נאמר "וישמד יהושפט בקהל יהודה וירושלם בבית ה' לפני החצר החדשה" (דברי הימים ב' כ', כ"ג), וחצר חדשה זו פ' חז"ל (יבמות א' ועד) שהיא מחנה לוי, והיינו עזרת נשים לדעת רוב הראשונים (פ' חוס' ס"ג). וכיון עמד יהושפט לפני עזרת נשים, הרי שעמד בהר הבית, ושם התפלל את תפילתו, ואמר "נעמדה לפני הבית הזה ולפניך כי שמך בבית הזה ונועק אליך מצרתנו ותשמע ותושיע" - הרי שמקום התפילה הוא בהר הבית.

וחידוש גדול השמיענו יהושפט בתפילתו, שהרי בתורה מצאנו את הביטוי 'לפני ה' נאמר או על העזרה, שהיא מחנה שכינה, כמ"ש (שמות כ"ט) "עלת תמיד לדרכתכם פתח אהל מועד לפני ה'" ועוד, או על כל ירושלים, כמ"ש על מעשר שני (דברים י"ב) "כי אם לפני ה' יחיד תאכלנו", אך על מחנה לוי בייחוד לא מצאנו שם 'לפני ה', ובתפילת יהושפט אמר על מחנה לוי, הר הבית - "נעמדה לפני הבית הזה ולפניך" - הרי שגם העמידה בהר הבית נחשבת לעמידה לפני ה', וזה מתבאר ע"פ דברי הגר"א, שענין הר הבית הוא מקום התפילה, ועל כן לענין תפילה הוא חשוב לפני ה'. ומובן מעתה מדוע בתורה לא נזכר דבר זה, שהרי לא נתחדש ענין התפילה אלא במקדש שבירושלים, כפי שנתבאר - על כן רק שם הוזכר ענין מחודש זה של 'לפני ה' דתפילה.

כל זאת היתה לנו בהיות ההיכל על מכונו, ואהינו אבינו מלכנו בתוכנו, הוא מדבר אלינו ואנחנו מדברים אליו, והוא שומע את קולנו, מאזין לתפילותינו, ורוצה בנו על ידי קרבנותינו שעולים לרצון לפניו.

כאמור בתפילת שלמה, ובדברי הימים מצינו שיהושפט אסף את כל יהודה וירושלים לתפילה במקדש, וכה נאמר שם (ד"כ"ג) - "וישמד יהושפט בקהל יהודה וירושלם בבית ה' לפני החצר החדשה. ויאמר... הלא אתה אלהינו הורשית את ישיבי הארץ הזאת מלפני עמך ישראל ותתנה לזרע אברהם אהרן לעולם. וישבו בה ויבנו לה בה מקדש לשמך לאמר. אם תבוא עלינו רעה תרוב שפוט ודבר ורעב נעמדה לפני הבית הזה ולפניך כי שמך בבית הזה ונועק אליך מצרתנו ותשמע ותושיע". ואכן הושיע ה' את ישראל מצרתם על ידי תפילתם במקדשו, כאמור שם בספר דברי הימים.

ובבית שני נראה, שענין התפילה היה פחות מרכזי [אף שבדואי גם שם היה קיים כמעשה דנקדימן הן גוריון תענית יט:], שהרי ענין התפילה אינו מה שמתפללים שם, אלא מה שה' שומע ועונה לתפילה מן המקום ההוא, ובבית שני היה הסתר פנים כידוע, ולא היתה התפילה נענית שם כמו בבית ראשון, עכ"פ לא על ישועת עם ישראל כעם, שהלא רוב ככל ימי בית שני היו משועבדים לפרס, יוון ורומי, ועיקר ענין בית שני היה ענין העבודה, וכ"כ הגר"א (ליקוטים בסוף פ' לספד"ג), וז"ל - "כי שתי בחינות במלכותו ית', א' מה שאנו ממליכים אותו שזהו תכלית כל העבודה, ב' כשנתגלה מלכותו בעולם... והן שני הבתים בית ראשון ובית שני, שבבית ראשון היתה נראית גדולתו, אבל בבית שני לא היה רק העבודה". ונמצא, שהמשכן, בית ראשון ובית שני היו כנגד שלשה ענינים שבמקדש - התורה, התפילה והעבודה, ובכל אחד היה מרכזי אחד מהם.

הקבלה נוספת שמצינו כנגד שלשה ענינים אלו היא כלפי שלשת המחנות שבבית המקדש, כמש"כ הגר"א בבי' לישעיה (ג' ג), וז"ל - "והם כנגד הר הבית והעזרה וקה"ק, והר הבית היה לתפילה... והעזרה לקרבנות לעבודה, וקה"ק שם היה מונח התורה".

ועוד יתעלו הדברים יותר ממה שהיה במשכן, כמש"כ (ירמיהו ג, ט"ז - י"ח) - "וְהָיָה כִּי תָרְבוּ וּפְרִיתֶם בְּאָרֶץ בְּיָמֵי קְהֵמָה נֶאֱמַר ה' לֹא יֵאמְרוּ עוֹד אֶרֶץ בְּרִית ה' וְלֹא יַעֲלֶה עַל לֵב וְלֹא יִזְכְּרוּ בּוֹ וְלֹא יִפְקְדוּ וְלֹא יַעֲשֶׂה עוֹד. בְּעֵת הַהִיא יִקְרָאוּ לִירוּשָׁלַם כְּפָא ה'" - כלומר, דרגת השראת השכינה בירושלים כולה תהיה כדרגת השראתה במשכן בארון הברית.

ויתעלו הדברים עדי יגיעו ישראל למדרגה שהיו בה בהר סיני, שם היו כל עם ה' נביאים, כאמור: "ישקני מנשיקות פיהו" (שיר השירים ח, 3), ופי' שם רש"י רבן וליבן של ישראל, וז"ל - "על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים, ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע, ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם, לבאר להם סוד טעמיה ומסתור צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו, וזהו "ישקני מנשיקות פיהו" - במהרה בימינו אמן כן יהי רצון. ■

ויחולנו, צפיינתנו ותקוותנו ליום בו ישוב ה' לשכון כבוד בתוכנו, נשוב לעבדו במקדשו ויעלו קרבנותינו לפניו לרצון, ככתוב (מלאכי ג, 7) - "וְעֹרְבָה לְה' מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם וְכִשְׁנֵי קְדָמֵיח"ו".

ותפילתנו תעלה לפניו לרצון יחד עם עולותינו וחבינו, כפי שהובטחנו על-ידי ישעיהו בנחמותיו - "וְהִבְיֵאוֹתִים אֶל הַר קְדְשִׁי וְשִׁמְחֵתִים בְּבֵית תְּפִלְתֵי עוֹלְתֵיהֶם וּזְבַחֵיהֶם לְרִצּוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים".

ולא זו בלבד, אלא עוד יעלה המקדש למדרגת המשכן, ומשם יאיר אור התורה לכל העולם כולו, ככתוב (שם טו, 3, 4) - "וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לֵכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנוּ מִדְרָכָיו וְנִלְכֶה בְּאַחֲחֵיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם".

בציר ענבים על טהרת הקודש

לקראת סוף הקיץ א"ה יבצור חברנו הרב אפרים סיגל את כרם היין שלו שביישוב פני קדם, סמוך ליישוב מיצד שבגוש עציון. בשנה זו יחול הבציר לפני ראש חודש אלול. תאריך מדויק יקבע רק קרוב לזמן הבציר, ותבוא עליו הודעה ברשימת התפוצה של 'קדושת ציון'. מי שאין לו דוא"ל יוכל להתקשר אחרי ט"ו באב לברר פרטים במספר המופיע למטה.

הכרם בן שבע שנים. מגדלים בו ענבי קברנה סובינון משובחים, והוא נישע ועוכד כל הזמן אך ורק על ידי יהודים, וכן כל העבודות - כולל השימוש במרקמור - הכל נעשה על-ידי יהודים. הציבור הרחב מוזמן לבוא ולהשתתף בבציר. מדובר בעבודה קלה ומהנה [ואוכלים מן התורה ענבים מתוקים ומעימים!]. העבודה החווייתית מתאימה לבהורים, לאברכים, ולמשפחות עם ילדים שיכולים לבקר גם בחוות צאן חדשה [עם רועים יהודים] הנמצאת כ-200 מטר מן הכרם. נתחיל בבציר מיד אחרי תפילת שחרית כותיקן. ישנה גם אפשרות להגיע גם בלילה ולערוך 'משמר' של לימוד תורה בפני קדם או במיצד עד שעת התפילה.

לקבלת פרטים מדויקים נא להתקשר אחרי ט"ו באב
לאפרים - 0544-676613
אוטובוס של אנד - קו 365 - יוצא מירושלים ב-07:30
ומגיע לפני קדם ב-08:41. נשתדל לארגן נסיעה
יותר מוקדמת באמצעות רכבים פרטיים.

מי שמעוניין לעבוד במשך
חצי בוקר ויותר יוכל לקבל
בקבוק יין יבש מבציר תשע"ו.
ניתן לקנות ענבים של מבל
לעשית יין ביתי.

כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו'

In every generation, Jews have longed and yearned to dwell in Hashem's palace and to be in His home. Throughout the centuries, there were always obstacles in their path, such as difficult and dangerous travel conditions, financial hardship, and family and social conditions. Things have gotten much easier in the last few decades, with the economy becoming more global, and transportation and communication easier and more affordable. An increasing number of Jews have finally been able to realize their dream. Does that include us, English-speaking Chareidim?

For us, a suitable community is a major factor in deciding where to build our home, as we understand the value and necessity of being in an environment supportive of our values, where our families can grow. Many of us have found suitable communities over the years, some of them more affordable than Yerushalayim, such as Kiryat Sefer, Beit Shemesh, and Beitar. As prices become less affordable, even those communities appear less attractive. We must identify already existing communities of Chareidim with the needed infrastructure (suitable education, public transportation to Yerushalayim, etc.).

As part of Drishas Tzion Al Taharas HaKodesh, we would like to make our readers aware of projects that can help English-speaking Chareidim settle down in Eretz HaKodesh. One such project is Avira D'Eretz Yisroel, a grassroots effort to help facilitate long-term Yishuv Eretz Yisroel for the English-speaking Yeshiva community, with a focus on affordable housing and warm community. Contact them by phone at 072-2986213 (voicemail), or email aviraderetzisroel@gmail.com. Another source of help may be Na'ava Kodesh, offering guidance on issues such as community, Chinuch, and Parnassa in Eretz Yisroel. Reach them at info@naavakodesh.org.

מנורי!
לתומכי וידידי האגודדה! ניתן להיות מנורי
על עלוני "קדושת ציון" ותוך כך ליטול
חלק באחזקת העלון. מתרומה בסך 10
ש"ח לחדש ומעלה, ניתן יהיה לקבל את
העלון עד לבית. באותה הזדמנות ניתן להזמין גם כמות של
עלונים לצורך חלוקה.

לפרטים ניתן להתקשר למספר 052-7137627, או במייל - yyy7@neto.bezeqint.net

שאלות בכל ענין, להצטרפות לקבוצת השליחה, ולכל ענין אחר,
ניתן לפנות אלינו בדרכים הבאות:

QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

077-3180775

079-5383396

לוח התנ"ך ניתן לקבל במערכת